

De groote Europeesche Krijg

van het jaar 1914.

Op het oogenblik, dat ik de pen opvat om op uitnoodiging der Redactie een inleidend artikel over den oorlog te schrijven, die op 1 Augustus j.l. ontbrandde en thans gansch Europa in lichterlaai zet, is aller aandacht geconcentreerd op hetgeen in het naburig België geschiedt 1).

In den nacht van 19 op 20 Augustus om 1 uur werd na een kabinetsraad, bijgewoond door alle ministers, een besluit genomen, dat ik, zooals het werd gepubliceerd weergeef, omdat het zoo bij uitnemendheid den huidigen stand van zaken aan onze Zuidelijke grenzen teekent.

„In den loop van den 18^{den} Augustus is het Belgische leger in de stellingen, die het verscheidene dagen dapper en met succes had verdedigd, plotseling aangevallen door Duitsche strijdkrachten, aanzienlijk sterker dan die der Belgen.

Na een moorddadig gevecht werd besloten het hoofdkwartier over te brengen naar Mechelen, vervolgens naar Antwerpen en het veldleger te doen teruggaan op de fortelinie van Antwerpen, spil der Nationale verdediging.”

De proclamatie is nog langer, doch daar het tweede gedeelte door de algemeenheden, waarin het vervalt, van weinig belang is, kan met het eerste worden volstaan.

Deze proclamatie verplaatst ons midden in de situatie, die nu, ruim 14 dagen na het uitbreken van den oorlog is ontstaan en die, wat België betreft, hierop neerkomt, dat zijn veldleger zonder verzet van beteekenis zijn stellingen prijs geeft en op het reduit van 's lands verdediging, de vesting Antwerpen, terugtrekt.

De stellingen, waarvan de proclamatie spreekt, strekten zich voor zoover thans is na te gaan ten Oosten van Brussel uit volgens de lijn Herenthals—Aerschot—Leuven—Wavre—Ottignies—Namén; daartegenover bezetten de voorste Duitsche troepen de lijn Diest—Tirlemont—Jodoigne—Gembloux.

De Belgen hebben hun posities inderdaad dagen lang met succes tegen de cavalerie-massa's verdedigd, die, zoodra de Maas-linie bij Luik en Visé was geforceerd, van Duitsche zijde ter opheldering werden vooruitgezonden en hen en de betrekkelijk zwakke infanterie-afdeelingen, welke, ten einde hen te steunen volgden, beletten door te dringen.

Toen echter naderden de grootere infanterie-afdeelingen met al wat

1) 20 Augustus 1914.

daar aan hulpwapens bijbehoort, allereerst een talrijke veld- en houwiter-artillerie en na „moorddadige” gevechten, waarvan thans feitelijk in de proclamatie voor het eerst blijkt — de gevechten bij Haelen, Tirlémont en Eghezée kan men daartoe immers niet rekenen — trok het Belgische veldleger terug.

„Deze maatregel — aldus wordt aan Belgischen kant verklaard — stemt overeen met de traditioneele verdedigingsplannen, die sedert 1859 zijn aanvaard. Zij stellen België in staat een leger te behouden, dat hoezeer beproefd, door talrijke en dappere gevechten niettemin ter verdediging van de onafhankelijkheid zal kunnen voortgaan met het voeren van doeltreffende operatiën door de legers der verbonden mogendheden te steunen.”

Ik wij thans op deze regeeringsverklaring niets afdingen, maar dat de zwakheid van dit betoog, van deze verantwoording aan het Belgische volk, evenzeer teleurstelt als de spoedige terugtocht van het nagenoeg ongeschonden veldleger, kan moeilijk worden ontkend.

Dit is dan het tweede belangrijke échec, dat aan Belgischen kant is geleden, sedert Luik in twee dagen den Duitschers in handen viel.

Met handhaving van een absolute onpartijdigheid zal men den zoo snellen val eener moderne verschanste legerplaats zoo goed als den terugtocht van een nog geheel ongeschokt veldleger moeten afkeuren.

Het is mij intusschen, hoe gewichtig deze gebeurtenissen ook zijn, thans nog niet veroorloofd, daarop verder in te gaan. Noodzakelijk moet ik nu met het begin beginnen en trachten een zoo beknopt mogelijk overzicht van de feiten, zooals zij elkaar tot nu toe volgden, te geven. Eerst daarna kan ik op de voornaamste hunner wat nader ingaan en daar eenige strategische beschouwingen aan vastknoopen.

Op den 23sten Juli zendt Oostenrijk-Hongarije aan Servië het ultimatum, dat de lont in het kruitvat zou steken en dit naar aanleiding van den moord, welke op aanstichting van Servische autoriteiten bij het bezoek van den Aartshertog-troonopvolger FRANS FERDINAND en diens gemalin te Serajewo, hoofdstad van Bosnië, door den knaap PRINCIP was gepleegd; natuurlijk was het niet in die bewoordingen vervat.

Op 25 Juli geeft Servië wel is waar een antwoord, dat zoover het maar eenigszins met behoud van eigen waardigheid mogelijk was, aan de hooge eischen in het ultimatum gesteld toegaf, doch even te voren had het de Mobilisatie van zijn gansche leger gelast Blijkbaar was deze onderwerping dus niet oprecht gemeend.

Dat Rusland de Panslavistische idéé, welke de grondoorzaak was voor de verbittering van Oostenrijk-Hongarije tegen Servië, dat daarvoor op het gebied der Donau-monarchie een felle campagne voerde, steunde, bleek zoowel uit de houding, die Servië aannam, als uit de militaire maatregelen door het rijk van den Czar op den 26sten Augustus genomen.

Den 28sten Aug. verklaarde Oostenrijk het antwoord, in de nota vervat, onbevredigend en derhalve aan Servië den oorlog, waarop Rusland

zij 't slechts voor een deel het masker afwierp en het gebied, dat grenst aan Oostenrijk, mobiliseerde.

Op den 29sten Aug. volgden reeds de eerste gevechten om het bezit van de groote spoorwegbrug Semlin-Belgrado, maar zooals te verwachten was, lieten de Servische troepen dien belangrijken Donau-overgang, welke rechtstreeks toegang tot hun hoofdstad verleent, springen. Sedert poogde Oostenrijk vruchteloos op verschillende punten de Donau te passeeren, spoedig ontaardden de gevechten in schermutselingen, demonstraties langs de grenzen van Slavonië en Bosnië aan de oevers van Donau, Save en Drin. Zoodra Oostenrijk ernstig gevaar van Russischen kant dreigde, beschouwde het den krijg met Servië terecht als bijzaak.

Rusland zette met grooten ijver zijn mobilisatie voort; niet langer was het twijfelachtig wien die krachtsontplooiing gold, zij bracht heel Oostelijk Europa in beroering, noodzaakte Duitschland tot het nemen van uitgebreide strategische voorzorgen en deelde in een oogwenk de spanning, welke dáár was verwekt, aan West-Europa mede. Zelfs België begon te mobiliseeren en ook Nederland volgde.

Vanaf dit oogenblik volgden de gebeurtenissen elkander met verbluffende snelheid op: den 31sten Juli werd in Rusland de mobilisatie over het gansche rijk in Europa uitgebreid; dit gaf Duitschland aanleiding zijn Oostelijken buurman een Ultimatum te stellen; daarmede gaf het tevens te kennen, dat het zich aan de zijde van zijn bondgenoot, Oostenrijk, stelde. Dit feit vooral gaf ook voor Nederland den doorslag en, het voorbeeld van België volgend, riep het zijn militie en landweer in hun geheel te wapen. Tegenover de dreigende houding van Rusland mobiliseerde Oostenrijk, dat aanvankelijk tegenover Servië slechts 8 legerkorpsen ten strijde had willen voeren, ook de overige acht legerkorpsen.

Toen was de teerling geworpen, de roepstem van den Engelschen minister GREY, die nog ter elfder ure poogde den opflikkerenden brand te smoren, ging te midden van het algemeene wapengekletter verloren; de sabels der groote mogendheden vlogen uit de schede: Duitschland kondigde op den 1sten Augustus — onvergetelijken dag in de wereld-geschiedenis — de algemeene mobilisatie af en verklaarde Rusland na een zonder effect gebleven z.g. vriendschappelijke telegrammenwisseling tusschen Czar en Keizer den oorlog, weldra kwamen de eerste berichten van gevechten aan de Duitsch-Russische grens binnen; ook in Frankrijk vloog nu het gansche leger te wapen.

Nog andere vooral voor België en Nederland ernstige tijdingen werden gepubliceerd: de Deutsche troepen bezetten op het onverwachts Luxemburg en overschreden bij Longwij en Cirey de Fransche grenzen.

Verklaarde Frankrijk de neutraliteit van België te zullen eerbiedigen onder voorbehoud echter, dat dit gebied niet door een andere mogendheid zou worden geschonden, die andere mogendheid, Duitschland was hier natuurlijk bedoeld, stelde onzen zuidelijken nabuur kort en goed

de vraag: „zult gij ons welwillend veroorloven uw land op onze doortocht naar Frankrijk te betreden of niet?”

Onder die omstandigheden brak de 2de Augustus aan. Een dag van groote verslagenheid voor het voor zoo zwaar een dilemma gestelde België, een dag van niet minder groote ontroering voor Nederland.

Wat! — België's door alle groote mogendheden, waaronder Pruisen, gewaarborgde neutraliteit onomwonden met brutale schending door een hunner bedreigd. Zou inderdaad waar zijn, wat het reeds zoo vaak was voorgehouden: al die tractaten beteekenen niets, zijn scheurpapier in handen van de Mogendheid, die haar levensbelangen ziet aangetast en zich voor gebiedende militaire noodzakelijkheid meent geplaatst?

Twijfel aan het woord, reeds door Bismarck gesproken was hier zoo goed als uitgesloten; maar al te duidelijk sprak het uit Duitschlands Ultimatum, dat in het kort samengevat, luidde: „België kan ons geen groo-teren dienst bewijzen dan onze troepen of het dit goedvindt of niet door zijn grondgebied te laten trekken.” België zou aan den lijve ervaren wat reeds keizer NAPOLÉON had gezegd: „la neutralité est excellente . . . en temps de paix.” Maar nu het oorlog werd, bleek het juist gezien, dat dit land niet alleen die brooze neutraliteitswaarborgen had gewantrouwd, maar zich tijdig den steun van een talrijk veldleger en van moderne vestingen aan Maas en Schelde had verzekerd.

Bewust van zijn waardigheid en van zijn militaire kracht wijst het kleine land kort en beslist de brutale sommatie van den krachtigen buurman af; bewapent en bezet het zijn Maasforten.

Duitschland talmt, na een herhaalde poging België alsnog tot toegeven te bewegen, geen oogenblik meer en verklaart Frankrijk den oorlog. Op den 4^{den} Augustus rukken zijn troepen bij Moresnet België binnen, heel Europa uit een kreet van verontwaardiging over zoo brutaal een verkrachting van het volkenrecht, terwijl Engeland, dat zijn vloot trouwens reeds mobiliseerde, als medegerant van België's neutraliteit aan Germanië den krijg verklaart.

Geen uur, geen dag laten de Duitschers, die alles verwachten van hun welvoorbereiden strategischen overval, te loor gaan, de gevechten bij Verviers, bij Hervé en Visé leveren daarvan het bewijs; van hun kant laten de Belgen, tot het uiterste besloten, de Maas-bruggen springen.

Inmiddels heeft Nederland zijn ons bekende strategische voorzorgen genomen; na uitgifte van het Mobilisatie-telegram werden zij door een in volmaakte orde plaatsgrijpende opkomst der gansche militie en landweer gevolgd; binnen twee dagen staat het land gereed den eventueelen invaller met alle kracht terug te wijzen. Met het geweer aan den voet staan onze soldaten, tot het uiterste besloten, aan de grens.

Tot op heden bleef Nederland echter Gode zij dank een vreemden inval bespaard en hoewel onafgebroken waakzaam aan de grenzen en kusten, behoefde het leger niet in te grijpen.

Niemand zal daarom beweren, dat deze maatregelen overbodig waren:

integendeel — ook al is de sterkte van onze strijdkrachten betrekkelijk gering, onze besliste houding in zake de handhaving onzer neutraliteit, de snelheid en orde vooral waarmede alles verliep, heeft naar buiten en ook naar binnen een uitnemenden indruk gemaakt. En al zal men moeilijk kunnen volhouden, dat alleen dáárhoor Duitschland ons grondgebied zorgvuldig ontzag, de ernst, waarmede men zich blijkbaar had voorbereid en thans voornemens was, den indringer, wie het ook zij, te keeren, moet naast andere hier niet te bespreken politieke en strategische overwegingen, wel degelijk van invloed zijn geweest.

Zeër dicht, ja tot vlak aan onze Zuid-Limbursche grens kwam de Noordelijkste vleugel der Duitsche legerscharen, die de Maasovergangen bij Luik en Visé poogden te forceeren; bij Lixhe onmiddellijk naast grensmaal 45 sloeg hun cavalerie-divisie een pontonbrug en overschreed zij onder het vuur der Noordelijkste forten van Luik (het fort Pontisse), welks projectielen zelfs op Nederlandsch gebied insloegen, de rivier.

Het was in dié dagen, dat zich aan onze grenzen onmiddellijk ten Z. van de dorpen Eysden en Mesch de ontzettende tooneelen afspeelden, die als gevolg van een spontane volkswapening der Luikerwalen in de dorpen Moulant, Berneau en Aubel scherpe represailles der Duitsche troepen, bestaande in fusilleeren der gewapende bewoners en verbranden hunner woningen, na zich sleepten.

In grooten getale vloten de verschrikte dorpsbewoners en tevens de door de volkshaat uit België gejaagde Duitschers over onze grenzen en stroomden zij naar Maastricht; daar belandden ook verdwaalde of gevluchte Duitsche en Belgische militairen en voorts talrijke gewonden, in den naasten omtrek door de auto's van het Roode Kruis opgehaald.

De eersten werden opgenomen, verzorgd en zoo mogelijk naar huis gezonden, de militairen werden geïnterneerd, terwijl de gewonden, waarvan er verscheidene bezweken, in de ziekenhuizen te Eysden (Urselinenklooster) en te Maastricht (Calvariënberg) werden verpleegd 1).

Op den 6den Aug. vergeefs stormerhand aangevallen, viel Luik tengevolge van een tweede krachtig doorgevoerde bestorming, waarbij de Duitsche aanvalscolonnes door de niet voldoende opgeruimde tusschenruimten der Oostelijke forten drongen, op den 7den Aug. den vijand in handen.

Daardoor ontstond de eigenaardige toestand, dat, terwijl de stad was genomen, de forten stand hielden; zoo zij al de stad hadden kunnen beschieten, teneinde haar verblijf aan den vijand te ontzeggen, het bezwaar de eigen bevolking en huizen te treffen, verbood zulks ten eenen male.

Na herhaalde berichten van hun val en van standhouden werden zij na enkele dagen krachtig door het inmiddels aangevoerde zware geschut van het veldleger — sommige stukken waren met 36 paarden

1) Thans is in de legerplaats van Oldenbroek een vluchtoord voor Belgische inwoners ingericht, waarin zich reeds ongeveer 800 dier ongelukkigen met hun gezinnen bevinden.

bespannen — te zijn beschoten, voor het meerendeel genomen. Dit zware geschut blijkt te bestaan uit houwitsers van 42 cM., die met enkele schoten de krachtigste pantsers en betondekkingen doorslaan en totaal vernielen.

Met dat al waren verscheidene dagen verlopen, dagen, die de Duitschers intusschen niet ongebruikt lieten voorbij gaan. Onophoudelijk voerden de strategische spoorlijnen groote troepenmassa's naar de Belgische grenzen, waarbij ongetwijfeld meer Zuidwaarts: Eupen, Verriers, Malmedij, Montjoie en vele andere stations met de kolossale uitladingsperrons, welke aan de eindpunten dier lijnen reeds in vollen vreedstijd waren gebouwd, goede diensten zullen hebben bewezen. Voor zoover dit aan onze grenzen was waar te nemen, werd ook van de lijn Gladbach—Aken een druk gebruik gemaakt. Daarbij viel het telkenmale opnieuw op met hoeveel zorgvuldigheid om het Zuidelijk deel van Limburg, dat toch den Duitschers den kortsten weg naar hun doel afsloot, werd heengetrokken. Deze nauwgezetheid ging zelfs zòver, dat de grensweg t. Z. van Mesch werd vermeden en enkele meters daarnaast ten koste van veel arbeid en tijd hun pioniers een colonneweg aanlegden. Kwamen soms bij vergissing enkele afdeelingen over onze grens, dan gingen zij, daarop door onze grenswacht attent gemaakt, onmiddellijk onder verontschuldiging terug.

Later zal wellicht blijken wat daarvan de reden is geweest, want zooals ik reeds zeide, al bezitten wij ook veel vertrouwen in ons leger, alleen de aanwezigheid ter plaatse van een deel onzer strijdkrachten, is moeilijk als afdoende verklaring voor die gedragslijn te aanvaarden.

Na enkele dagen, ik ga kleine op zichzelf staande feiten stilzwijgend voorbij, passeerde de vloedgolf van den grooten oorlog onze grenzen en overstroomde zij, toen de overtocht van de Maas bij Luik, Visé en Lixhe eindelijk ongestoord plaats kon hebben, België.

Voorafgegaan door ophelderende cavalerie, drongen de legerkorpsen, die Luik onder aanvoering van den generaal VON EMMICH genomen hadden — het VIIe, Xe en XIe Duitsche legerkorps — over de Maas en bezetten Hasselt, St. Truijen en Waremmé.

De veronderstelling lag voor de hand, dat deze legerkorpsen, noem het een Noorderleger, de opdracht vervulden op offensieve wijze de rechterflankdekking van de Duitsche hoofdmacht te vormen, die in Z.W. richting, dus t. Z. van Maas en Sambre naar de Fransche Noord-Oostgrens tusschen Maubeuge en Longwy oprukte.

Spoedig kwamen dan ook berichten van hevige gevechten met de Franschen bij Dinant (15 Aug.), waaraan reeds op den 11^{den} Aug. een ontmoeting aan de Othain was voorafgegaan. Meer werd tot heden van dat gedeelte van het operatietooneel niet vernomen 1).

In het Westen echter hadden reeds op den 12^{den} Aug. gevechten tusschen de Duitsche cavalerie en Belgische voorposten plaats.

1) Thans zijn de operaties al zoover en met klimmend succes voor de Duitschers gevorderd, dat de insluiting van Parijs elk oogenblik verwacht kan worden (6 Sept.).

Gevechten van weinig beteekenis weliswaar, maar die, toen zij alras door schermutselingen bij Tirmont, Jodoigne en Eghezée werden gevolgd, duidelijk wezen op een voortgezette beweging in de richting van Brussel.

Dagen lang stuitten, alle pogingen der Duitsche ruitery, hoe brutaal ook uitgevoerd, af op de stelling, die de Belgen in de lijn Aerschot-Leuven-Ottignies hadden bezet; alleen in het Noorden van hun land, dus om hun linkervleugel heen, patrouilleerden zwermen Duitsche ruiters tot in de omgeving van Bourg Leopold, Herenthals en Turnhout.

Plotseling echter kwamen de talrijke berichten omtrent overwinningen door de Belgen op de Duitsche cavalerie behaald, over de talloze gevangen en gedooide ruiters, die zij in hun handen liet, tot zwijgen, de Duitsche hoofdmacht was opgerukt, naderde in den nacht van 17 op 18 Aug. met geforceerde marschen hun stellingen en, allen tegenstand vrijwillig opgevende, werd de algemeene terugtocht van het Belgische veldleger naar Antwerpen aanvaard.

Deze terugtocht, volgende op eenige gevechten tegen niets anders dan cavalerie, op enkele punten slechts van zwakke achterhoedeafdeelingen tegen de voorste troepen van het Duitsche Noorderleger is onverklaarbaar. Na de overdreven zegetijdingen over de gevechten bij Haelen en Diest had men anders van het Belgische veldleger verwacht en men vraagt zich af of niet dit leger, dat toch volgens betrouwbare opgaven ruim 200.000 m. telde, zich de gelegenheid heeft laten ontgaan, die geïsoleerde en naar men zegt, niet eens geheel gemobiliseerd uit hun vredesgarnizoenen vertrokken legerkorpsen, zoodra zij zich eenmaal over de Maas hadden gewaagd, partiël te verslaan.

Lang was hun die gelegenheid zeker niet geboden, want toen die korpsen den 16^{den} en 17^{den} naar Brussel oprukten, waren zij reeds sedert eenigen tijd voortdurend over Aken versterkt.

Wat de Belgen óók zeer teleurstelde, het Belgische volk althans, want het Hoofdkwartier moet wel beter zijn ingelicht, was het uitblijven van den hooggeroemden steun hunner bondgenooten. In het bijzonder op de hulp der Engelschen, die zich, naar zij zelven hadden verklaard, alleen wegens schending van de ook door hen gewaarborgde neutraliteit in den strijd hadden gemengd, was gerekend. Volgens de berichten was immers Generaal FRENCH, opperbevelhebber van het Engelsche landingsleger, reeds op den 14^{den} in Parijs gearriveerd.

Later bleek, dat de eerste echelons eerst den 17^{den} Aug. te Boulogne en naar men zegt ook te Calais en Duinkerken waren geland. Op den 18^{den} Aug., toen het Belgische Veldleger op Antwerpen terugtrok, stond volgens Fransche tijdingen het geheele Engelsche Expeditieleger op hun grondgebied.

Al was reeds den 4^{den} Aug. door Engeland den oorlog aan Duitschland verklaard, de voorbereiding van een landing op zóó groote schaal als hier noodig was — naar verzekerd wordt met 6 divisien infanterie een cavalerie-divisie en de noodige treinen — kost verbazend veel tijd;

dit verklaart afdoende de vertraging van den Engelschen opmarsch.

Hoewel de operatiën in België ongetwijfeld van de hoogste beteekenis zijn, die op andere deelen van het zoo uitgebreide oorlogstoooneel, dat bijna heel Europa omvat, mogen niet onbesproken blijven. Zoo die in Lotharingen en in den Elzas. Dáár vooral deden de Franschen, welke België evenmin tijdig bijspongen, van zich hooren. Hun offensief gaf reeds omstreeks den 8sten Aug. aanleiding tot gevechten bij Altkirch en naar zij beweerden tot de bezetting van de Duitsche vesting Mühlhausen. Op den 10^{den} Aug. werden zij daaruit verdreven. Voorts deden zij aanvallen op Schirmeck (St. Marie aux Mines) en drongen door naar Colmar; de Duitschers namen daarentegen Blamont en Cirey tegenover „la Trouée de la Moselle” (de opening tusschen Toul en Epinal), doch den 15^{den} Augustus werden zij daaruit weer verjaagd.

Toch waren al die gevechten van weinig beteekenis en waarschijnlijk slechts de inleiding tot een groote offensieve beweging welke de Duitschers in Lotharingen tusschen Metz en de Vogezen, de Franschen nagenoeg tegelijkertijd in den Elzas ondernamen. Heroverden de Franschen op den 20sten Augustus Mühlhausen, de Duitschers behaalden in Lotharingen een groote overwinning, waarbij zij, naar berichten uit Berlijn, 8 legerkorpsen tot een overhaasten terugtocht dwongen, 10.000 gevangenen maakten en 50 vuurmonden veroverden. Nadere bevestiging van dit bericht moet, daar het uit niet bepaald objectieve bron komt, zeker worden afgewacht. Deze kwam sedert in den vorm van een officieele zege-tijding.

Dienzelfden dag bezetten de Duitschers Brussel en trokken onvermoeid ter weerszijden van de Maas verder naar de Fransche grens tusschen Longwij en St. Omer, waarbij zij het naar stellige berichten vooral op Rijssel en Maubeuge zouden voorzien hebben.

Zoo constateeren wij dus belangrijke operatiën over de gansche linie, waaruit in het bijzonder een krachtig strategisch offensief der Duitschers in België en Lotharingen naar voren treedt; in den Elzas gedragen zij zich meer strategisch defensief.

Dat thans, den 23sten Aug. een groote slag in Z.-W. België, laat ons zeggen in de lijn Oudenaarden-Charleroi-Arlon ophanden is, lijdt haast geen twijfel. Hoe de uitslag zal zijn, is natuurlijk met geen mogelijkheid te voorspellen, tenzij men met velen uitgaat van de opvatting, dat alleen het Duitsche leger na 1870 hard heeft gearbeid en het Fransche uit de toen ontvangen lessen niets heeft geleerd. Zulks mag men echter niet aannemen 1).

Ik zou onvolledig zijn, indien ik dit overzicht niet besloot met de

1) Inmiddels kwamen sedert 30 Aug. berichten in, welke niet alleen het bovenstaande bevestigden, maar tevens meldden, dat de Duitschers zegevierend tot in de lijn Peronne—St. Quentin—Rethel waren voortgedrongen; Namen, Givet, Mézières en Longwy vielen hun in handen. Enkele dagen later vielen de vestingen in tweede linie op den weg naar Parijs: La Fère, Laon en Rheims.

enkele feiten, welke ter zee, aan de Pruisisch-Russische grens en de Oostenrijksch-Hongaarsch-Russische grens, zoomede tegenover Servië plaats grepen.

Het geheel is een allerlei, waarin tot heden weinig verband en weinig belangrijks valt waartenemen.

Ter Zee. Bombardeerden op den 8sten Aug. de Duitsche oorlogschepen Göben en Breslau, die zich bij het uitbreken van den oorlog in de Middellandsche Zee bevonden, de Algerijnsche havens; daarna begaven zij zich naar de haven van Messina en van daar naar het heet naar de Dardanellen. Dienzelfden dag ondernam een Duitsche passagiersboot, die zich in vredestijd n.b. onledig hield met het verkeer tusschen badplaatsjes aan de Oostzee, het stoute stuk mijnen te strooien in den Thames-mond. Niet lang duurde het, of zij werd na het bericht van een visscher, die „een vreemd schip steeds maar door groote voorwerpen in zee had zien werpen”, door den Engelschen kruiser Amphion opgezocht, die den geïmproviseerden mijnenlegger in den grond boorde. Onmiddellijk daarop was dit oorlogsschip zelf het eerste slachtoffer van de Königin Luise — zoo heette de boot — daar het door een mijn tot zinken werd gebracht. Naar men verhaalt wist de Goeben des nachts in volle vaart met gedoofde lichten door de straat van Gibraltar te stoomen en aldus uit de Middellandsche Zee te ontsnappen. Geen twijfel of dit schip, een der nieuwste en machtigste slagschepen der Duitsche vloot, zal, indien het inderdaad de Straat van Gibraltar wist uit te loopen, zich wel een weg naar de eigen basis weten te banen, als het tenminste zoo verstandig is, zich om Ierland en niet door het m. h. o. op de Engelsche landing van Engelsche vechtschepen krioelende Nauwvan-Calais te varen. Voorts deden voor de Engelsche kust Duitsche onderzeeërs een aanval op een Engelsch eskader. De U 15 werd daarbij in den grond geboord. Deze twee feiten zijn wel in staat, in de toekomst groote feiten van de Duitsche vloot te verwachten; tot heden is van een ontmoeting in de Noordzee nog geen kwestie geweest, zonderling genoeg sprak men al van den slag bij Doggersbank. Op 18 Aug. verschenen daar de Duitsche kruisers Stralsund en Straatsburg. De Duitsche vloot van haar kant beschoot de Russische oorlogshaven Libau: de dreadnought Andrei Peroswanny voer bij Hangö aan den grond, terwijl de rest der vloot zich in de Finsche golf terugtrok en de haven van Hangö liet springen 1).

Te Land. Op den 3den Augustus reeds bezetten Duitsche troepen Kalisch, Czestochewa en Bendin in Russisch Polen; zij sloegen verscheidene aanvallen van Russische cavalerie op hun grensplaatsen (Gumbinnen, Stallupönen, Eydtkünne) af.

Oostenrijksche cavalerie bezette Olkoesj en Wolbrosh in Russisch

1) Op den 30sten Aug. kwamen berichten in omtrent een gevecht bij Helgoland tusschen Engelsche torpedobootten en een paar kleine Duitsche kruisers; deze laatste werden voor een deel tot zinken gebracht.

Polen. Ten einde zich den steun der Polen in het thans bedreigde gebied te verzekeren, beloofde de Russische regeering Pruisisch, Oostenrijksch en Russisch Polen na den oorlog tot een autonoom Koninkrijk te zullen vereenigen; daarmede zou dan het Poolsche ideaal verwezenlijkt zijn. Russisch Polen is nu al vast autonoom geworden.

Of de Polen, die, wanneer Rusland hun hulp in zijn vele oorlogen noodig had, al zoo vaak met dergelijke schoone vooruitzichten werden gepaaid, daarin thans vertrouwen zullen stellen, mag met reden worden betwijfeld.

Vast staat intusschen, dat de Polen en Roethenen z.g. nationale legioenen vormen.

Zooals uit dit overzicht blijkt, weinig belangrijks. Dit valt te verklaren uit het feit, dat Rusland tengevolge van de uitgestrektheid van het Rijk en het buitengewoon gering aantal spoorwegen naar zijn Westelijke grens uiterst langzaam mobiliseert; weken en weken zullen daarmede gemoeid zijn. Waar nu Duitschland slechts enkele legerkorpsen, een drietal wellicht hoogstens tegenover Rusland achterlatend, zijn hoofdkracht op Frankrijk werpt, zijn aan dien kant van het oorlogstoneel vooreerst geen gevechten van beteekenis te wachten 1). Oostenrijk heeft zich thans t. O. van Servië tot demonstratief optreden bepaald. Intusschen mag men niet vergeten dat de oorlog nu reeds 3 weken bezig is en Rusland reeds vóór den krijg in het geheim mobiliseerde.

Vooraf met steun van Oostenrijk, dat over 16 legerkorpsen beschikt, zal Duitschland zóó lang aan zijn Oostgrenzen strategisch defensief blijven, totdat het in het Westen Frankrijk dusdanig geslagen heeft, dat het een groot deel van de daar gebruikte krachten tegen Rusland kan aanwenden.

Wat het lot van Duitschland zal wezen, indien dit plan échec lijdt en intusschen de millioenenstroom der Russische legerscharen verder doordringt, is niet zoo moeilijk na te gaan.

Daarom ook is de opmerking zoo juist: Duitschland vecht voor zijn bestaan. Inderdaad met alle middelen, met al zijn kracht en die is enorm, slaat het om zich heen; echter niet als een dwaas, die door woede verblind, niet meer ziet, waar hij raakt, doch als een tot vertwijfeling gebrachte reus, die zich, aan alle zijden besprongen ziende, met zijn getraind, ijzersterk lichaam schrap zet en gewapend met een in vredestijd vlijmscherp gewet zwaard, koelberekend de zwakke punten in 's vijands wapenrusting zoekt en eerst daarna zijn stoot toebrengt. Voor mij is het nog zoo zeker niet, dat Duitschland als velen denken en . . . hopen, ten onder zal gaan; mogelijk acht ik het juist, wetend van de kolossale en nauw-

1) Sedert is de toestand aldus: Rusland bezette Oost-Pruissen tot aan de Weichsel en Oostenrijk joeg de Russen na het bij Krasnik te hebben geslagen over de Weichsel, hen tot Zublin vervolgende. Nadien kwamen stellige berichten over een zege, die door de Duitschers bij Neidenburg (O.-Pr.) over de Russen zou zijn behaald, terwijl de Russen op hun beurt Gallicië binnendrongen en Lemberg vermeesterden.

gezette vredesvoorbereiding van dat land, dat het zegevierend naar alle zijden uit den strijd zal komen.

Men geloove niet, dat deze beschouwing door partijdigheid of sympathie is uitgegeven. Voorzeker niet, want „an und für sich” zijn mij de Duitschers niet sympathiek. Door studie hunner werken ben ik echter tot de overtuiging geraakt van de groote organisatorische kracht, die in dit volk woont en van de reusachtige inspanning, waartoe het in staat zal wezen. Dat dringt mij, of ik wil of niet, vertrouwen op in het succes van den Duitschen Adelaar.

Van den aanstichter van al de ellende, waaronder Europa op dit oogenblik gebukt gaat, van het kleine, twistzieke Servië, heb ik tot nu toe gezwegen.

Spreek ik van dit land, dan voel ik de onmogelijkheid de gepaste objectiviteit te bewaren.

Dit volk was de onmiddellijke aanleiding tot de ramp, die bijna gansch Europa treft. Meer wil ik er hier niet van zeggen.

En nu weet ik wel, dat slechts één vonk noodig was, om het geopende kruisvat, dat ons werelddeel ten slotte onder den invloed van steeds grooter wapening en massa-verbonden geworden was te ontvlammen, maar óók, dat die vonk dan toch maar in Sarejewo het eerst vóór het pistool van PRINZIP werd gezien.

Dat hierachter de Slavische kwestie, de haat tusschen Duitschland en Frankrijk, die na 1870 eer groeide dan afnam, en de naijver, de beduchtheid van Engeland voor den bloeienden handel en industrie van een krachtig oplevend Duitschland is te zoeken, wie zal ook dit ontkennen, maar tóch, zonder den stokebrand, Servië, ware de Europeesche vrede wellicht nog jaren bewaard.

Och, het moest er tóch eens toe komen, zeggen de meesten. Nu het is er dan van gekomen, maar zij, die de verantwoordelijkheid dragen, de regeerders der groote staten, voor zóó ontzaggelijk een wereldramp, kunnen nauwelijks beseffen, welk een schuld zij op zich hebben geladen.

Verantwoordelijkheid? Schuld? Maar weet ge dan niet, dat ieder hunner aan dezen krijg volkomen onschuldig is, dat hij uit zich zelve is ontstaan en dat, zoo er van schuld sprake mocht zijn, de eene vorst haar op den anderen werpt, de eene regeering in zijn wit- blauw- of geelboek haar de andere aanwrijft.

Het gaat er mee als met een ruzie in een herberg ontstaan, niemand weet de ware reden, wie toevallig binnen komt, doet als van zelf mede, vraagt nauwelijks naar het hoe en het wat. Er moet immers gevochten worden, sla maar toe.

En Japan, het gele, scheeloogige manneke, dat daar ginds in uiterst Oost-Azie met het heele spektakel niets te maken heeft en zich in stilte over de domheid van het beschaafd Europa verkneuterend, zat toe te kijken, zendt Duitschland thans zijn Ultimatum.

Mocht waar zijn, dat Engeland Japan daartoe aanzette, dan heeft het met het „Gele Gevaar” het paard van Troye in Europa binnengehaald.

Meer dan mij lief was, moest ik in het voorgaande de uitdrukkingen „naar men zegt”, „naar verluidt”, „men verneemt”, bij het doen van verschillende mededeelingen, bezigen. Er spreekt immers onzekerheid, twijfel uit omtrent de bron, die hen gaf.

Op het oogenblik is dat niet anders.

Wat wilt ge? — oorlogscorrespondenten, vooral militaire, die ons vroeger deskundig gestelde, betrouwbare mededeelingen verschaften; zij bestaan tegenwoordig niet meer; als bij onderlinge stilzwijgende overeenkomst, zijn zij door alle oorlogvoerenden geweerd en, worden zij al getolereerd, dan is het op zulk een afstand van het tooneel van den strijd, dat zij er tóch niets van zien.

Men hoort weinig of niets dat betrouwbaar schijnt en dit weinige nog door de dagbladen wier nieuws men uit den aard van de zaak onder reserve moet aanvaarden.

Zoo konden deze beschouwingen niet meer worden dan een uiterst vaag overzicht. In één opzicht kan dit resumé misschien eenig belang hebben; het is immers geschreven door een tijdgenoot van den Grooten Oorlog, welke al zoo vaak werd voorspeld, en den ontroerenden strijd welke wij thans allen doormaken, speciaal wat de militaire operatiën betreft, met allen aandacht volgt en al is het buiten den strijd, ten volle medeleeft. Wellicht vormen zij een aanknoopingspunt voor verdere mededeelingen, waardoor wij althans een doorlopend overzicht van hun verderen gang kunnen verkrijgen.

Later, tientallen jaren later misschien, wanneer eerst de boekenmarkt door een massa oppervlakkige, haastig aan de hand van nog onvoltooid te controleeren feiten samengestelde oorlogslectuur is overstroomd, zal de geschiedenis van de oorlog worden geschreven, op een wijze als betrekkelijk kort geleden betreffende 1870, door den Duitschen en den Franschen Generalen Staf is geschied.

Eerst ons nageslacht zal, zoo er na den rampspoed, die zij Europa thans veroorzaken, nog legers bestaan, van de lessen uit dezen krijg kunnen profiteren.

Wie zal dán nog omzien naar de veldtochten van NAPOLEON of naar de operatiën uit den oorlog van '70?

Dán zal men alleen oog hebben voor wat de Duitschers steeds noemden „Der grosse Krieg der Jetztzeit”, voor den Grooten Europeeschen Oorlog van het jaar 1914.

De Balkanoorlog van 1912—1913.

(Vervolg van blz. 563.)

TSJATALDSJA.

De Turken ontkwamen na hun tweeden nederlaag — thans aan de Karagatsjrivier — in de linie, welke zich tusschen het meer van Derkos aan de Zwarte zee en de golf van Boejoek-Tsjekmedsjeh aan de zee van Marmora over een lengte van 30 K.M. uitstrekt en naar het ongeveer in het midden daarvoor gelegen dorp Tsjataldsja is genoemd.

Die terugtocht, eerst meer een panische verwarring, later toen men ongehinderd de lijn Jenikieu-Tsjerkeskieu-Tsjorloe had bereikt, meer geordend, duurde verscheidene dagen.

Op den 5^{den} Nov. bevond zich de commandant van het Ie Oosterleger ABDOELLAH PASJA nog te Tsjerkeskieu en kwam daar óók de bevelhebber van het IIe Oosterleger, MAHMOET MOEKTAR PASJA, die op dien dag Seraj had verlaten. Den volgenden morgen ging ABDOELLAH per trein naar Hademkieu, waar hij NAZIM PASJA aantrof. MOEKTAR echter bleef, hij was de eenige, die ook thans nog alles deed wat in zijn vermogen was, om orde in den chaos te scheppen, de uitgehongerde en volslagen doorengemengde troepen in voorloopige verbanden te vereenigen en hen aan de noodige verplegingsvoorraden te helpen.

Zoo hield hij dan ook het IIIe en XVIIe korps bijeen en bracht hen, nadat zij op den 7^{den} Nov. ter sterkte van \pm 32 000 man de linie Tsjerkeskieu-Istrandja hadden verlaten, behouden in de stelling, waarvan zij thans weder voor een deel omgesmolten in IIIe korps den rechtervleugel zouden hebben te verdedigen.

De sterkten der legers was n.l. zoodanig afgenomen, dat hun verband werd opgeheven en men terugkeerde tot de vorming van drie korpsen, terwijl achter den rechtervleugel een algemeene reserve zou worden bijeengebracht.

Zonder te veel in details en in eene opsomming van allerlei kleine dorpen te treden, kan hier van den terugtocht van Ie, IIe en IVe korps alleen worden gezegd, dat het gros der troepen individueel zijn weg zocht en men alleen vermeld vindt, dat het Ie korps vóór het de stelling bereikte was teruggedgaan op de lijn Bedjiler-Tsjanta, t. Z. van den spoorweg, de cavalerie-divisie op Armasji, Zuidelijk van de Tsjorloe-beek.

Hoe de Turken terug zijn gegaan, doet overigens weinig ter zake; dát zij terug konden gaan, dát zij naar Tsjataldsja ontkwamen, is het

feit, waardoor het verder verloop der operatiën wordt beheerscht en zij ten slotte nog in het voordeel geraakten.

Denk eens — den 3^{den} Nov. bevond zich de Bulgaarsche linkervleugel op den Oostelijken oever der Soedsjak-rivier en eerst in den avond van den 8sten bereikten zij, ter weerszijden van den weg Viza—Saraj oprukkend, Tsjërkeskieu, \pm 40 K.M. verder.

Dit beteekent een snelheid van gemiddeld 10 K.M. per dag; men zal toegeven, dat zij voor een zegevierend leger buitengewoon gering is en bewijst hoezeer ook de overwinnaar was uitgeput, al gaat het te ver, om zooals MAHMOET MOEKTAR doet, te beweren, dat hij ten slotte nog meer dan de Turken had geleden.

Een betere conclusie treft men aan bij IMMANUEL 1), die den Bulgaren eveneens verwijt, dat zij hun vijand lieten ontsnappen. Men had hen — zegt hij — zóó krachtig en meedoogenloos moeten vervolgen, dat men óf tegelijk met hen in hunne versterkte stelling was gedrongen, óf hen althans t. W. van die linie had omsingeld en vernietigd.

Maar het een noch het ander geschiedde en daardoor werd ook na Lule-Boergas de eindbeslissing niet verkregen.

Neen — sterker: ondanks de nederlagen van Kirkilisse en Lule-Boergas, verkregen de Turken nog kans op succes. Dit hadden zij uitsluitend te danken aan den vijand, die hen onvervolgd naar de Tsjataldsja-linie liet ontkomen, die hen de gelegenheid gaf, zich daar tot nieuwen weerstand voor te bereiden.

Al was die stelling nóg zoo verwaarloosd, voor de Turken, die de eenige kracht, welke zij bezaten nu eenmaal in de verdediging vonden, bezat zij onschatbare voordeelen: een ideale vleugelaanleuning aan twee zeeën, welke door hun marine werden beheerscht en onbedreigde verbinding met de hoofdstad, die hen de versterkingen, welke nog steeds over den Bosporus uit Klein-Azië aanrukten, toevoerde. De tijd, welke den verdediger werd gelaten, zou het overige doen en deze weerstandslinje herscheppen in een slagboom, die voor de Bulgaren onoverkomelijk zou blijken.

Onder deze omstandigheden mag met IMMANUEL worden gezegd, dat de Tsjataldsja-linie een beslissende beteekenis verkreeg en tot aan den wapenstilstand van den 4^{den} December 1914 het middelpunt der verdere gebeurtenissen zou vormen.

En dat niet alleen na mislukking der vredesonderhandelingen; na den val van Adrianopel vormde zij het uitgangspunt van een door niemand vermoed Turksch offensief, dat, ofschoon in den aanvang zeer aarzelend ingezet, na het échec der Bulgaarsche wapenen tegen die der vroegere bondgenooten, Servië en Griekenland, tot de herovering van gansch Thracië, de verloren vesting inclus, zou leiden.

Hoe mooi dit alles achteraf ook voor de Turken moge klinken, kort

1) Der Balkankrieg 1912—1913.

na het bereiken van de linie, wachtte hun een vreeselijker vijand dan ooit de Bulgaren voor hen waren geweest.

„Nous devions rencontrer à Tsjataldsja — aldus MAHMOET MOEKTAR, die dezen vijand van nabij heeft gezien — un adversaire infiniment plus dangereux que les Bulgares, le choléra. Dès la retraite sur Viza, la dysenterie s'était mise dans les troupes, qui étaient ainsi bien préparés à subir les attaques de la nouvelle épidémie. Ce fut à la station de Tsjataldsja, que je vis les premiers cas.”

Uit het voorgaande blijkt, dat de Bulgaarsche legeraanvoering van de strategische vervolging van den bij Lule-Boergas geslagen vijand afstand had moeten doen. Zij kon dus nagaan, dat de Turken de hun gelaten tijd zouden gebruiken, om zich tot nieuwen weerstand voor te bereiden.

Waar kon dit thans anders dan achter de linie van Tsjataldsja wezen. Dat die permanente stelling verwaarloosd, de hoofdsteunpunten verouderd, zoo niet vervallen waren, was den Bulgaren natuurlijk niet onbekend, maar daar deze positie in zich zelve zeer sterk was en de aanvaller de zware artillerie, welke den daarin geboden weerstand breken moest, miste, kon men begrijpen, dat de zwaarste strijd hen nog wachtte.

De vraag is gewettigd of men aan Bulgaarschen kant niet wijzer had gedaan, dit geschut mede te nemen, in stede het voor de beschieting van Adrianopel achter te laten. Niet de vesting, hoe belangrijk ook, was, toen 's vijands leger ontsnapte, het hoofdobject, maar Constantinopel; deze hoofdstad was echter niet te bereiken, alvorens de slagboom, welke alle toegangen daarheen afsloot, was opgeruimd. Met den aanval op Adrianopel was het tóch niet ernstig gemeend, terwijl elke dag opont-houd voor de Tsjataldsja-linie 's vijands moreel en krachten ten goede zou komen.

De taak voor het eerste en derde Bulgaarsche leger weggelegd, was dus buitengewoon moeilijk. Dat men dit begreep wordt bewezen door de aan den tot commandant dier legers benoemden Generaal DIMITRIEFF verleende opdracht, voorloopig allen strijd met den verdediger te vermijden en hem, de linie dus, alleen af te sluiten.

De IIIe en IXe divisie werden bij het IIIe leger, de VIe divisie werd bij het Ie leger ingedeeld. De IXe divisie, welke daartoe van Adrianopel was aangetrokken, werd daar door nieuwe formaties vervangen.

Men kan aannemen, dat de voorste afdeelingen van beide legers eerst op den 12den November de Tsjataldsja-linie bereikten; het hoofdkwartier van het Ie leger kwam te Kadikieu, dat van het IIIe leger te Ermenikieu. De volgorde, waarin de divisien voor de stelling waren gelegerd, was van rechts naar links de Xe, Ie, VIe, IXe, IIIe en Ve divisie; het IIIe leger kreeg het vak t. N., het Ie leger dat t. Z. van den spoorweg; het eerste leger beschikte bovendien over eene cavalerie-divisie van drie regimenten.

Op den 16den Nov. bezetten de voorste afdeelingen van het Bul-

gaarsche leger de lijn Arnautkieu—Koejoek-Dere—Mertenik—Station Tsjataldsja—Oeklali—Kestanlik—Jenidsjekieu—Westelijken oever van het meer van Derkos.

De wederzijdsche sterkte bedroeg: Bulgaren \pm 130.000, de Turken \pm 90.000 man; het moreel was aan beide zijden vrij wel gelijk; de Turken waren thans weer uitgerust en werden voor hun doen van uit het slechts 25 K.M. achterwaarts gelegen Constantinopel rijkelijk verpleegd; de Bulgaren waren wel is waar overwinnend, doch hoe verder zij in 's vijands gebied doordrongen, hoe moeilijker hunne verpleging ging, omdat de slechte toestand der wegen en de geringe capaciteit van den spoorweg zeer vertragend werkte. Bovendien waren de aanvallers doodelijk vermoeid en was hun eerste élan tengevolge van de doorgestane ontberingen en de geleden verliezen verdwenen.

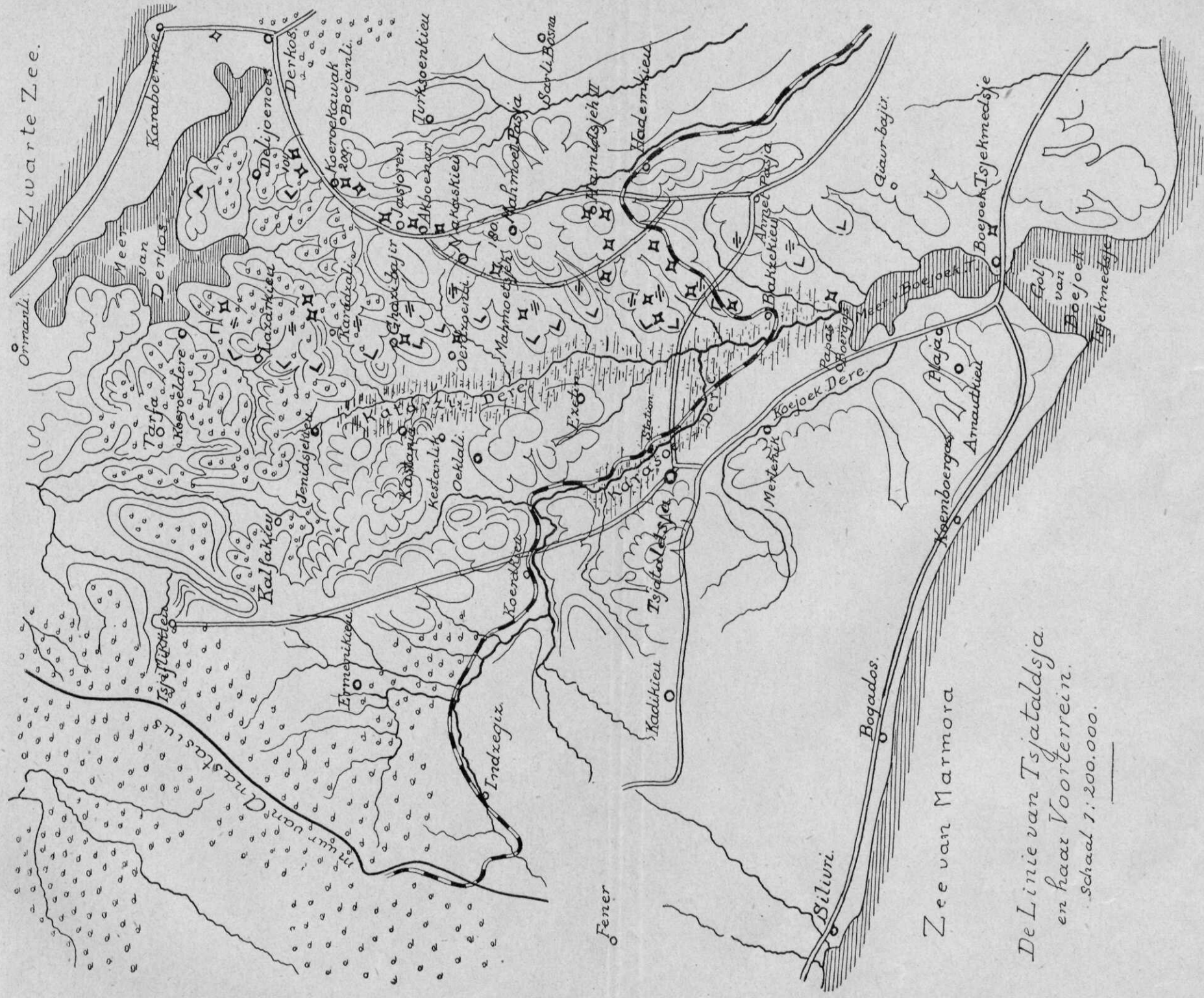
Wat is onder deze omstandigheden verklaarbaarder, dan dat zij eigenlijk zelve niet wisten, wat zij zouden doen. Aanvallen? — daartoe waren hun krachten en aanvalsmiddelen niet toereikend. Maar de tot dusverre zoo snel en succesvol gevoerde operatiën te onderbreken had ook zijn bedenkelijken kant. Hoe meer men den verdediger tijd liet, des te sterker zou zijn weerstand worden.

Dat hier eene beslissing zoo moeilijk viel te nemen, bewijst beter dan wat ook, hoe pernitiesus het achterwege blijven der strategische vervolging had gewerkt. Had men slechts met een klein deel der beschikbare strijdkrachten krachtig nagedrongen, dan ware het moreele échec, dat nu de inleiding tot den materieelen nederlaag vormen zou, voorkomen.

Een beknopte beschrijving van der Turken laatste bolwerk zal dit oordeel bevestigen. (Zie de schets.)

Over de goede vleugelaanleuning dezer stelling, die haar tot het ideaal eener afsluitlinie maakte, is hiervoor reeds het noodige gezegd, doch ook haar front liet aan terreinsterkte weinig te wenschen over.

De reeks van heuvelen, waarover zij zich 33 K.M. breed van Karaboernoë aan de Zwarte zee over Derkos—Delijoenoës (hoogte 140)—Koe-roekawak (hoogte 200)—Akboenar—Mahmoet Pasja (hoogte 180) naar den baai van Boejoek Tsjekmedsje aan de zee van Marmora uitstrekt, domineert op alle punten het voorgelegen terrein. Overal bijna vinden infanterie en mitrailleurs goede opstellingen en een schootsveld van \pm 2000 M. Voor tweederde gedeelte gerekend van het Zuiden ligt het moerassige dal der Katarzi-dere, een zijrivier van de Karasoe-dere, zoodat de stelling hier althans groote stormvrijheid bezit. Voor het rechter derde gedeelte der stelling is de toestand echter minder gunstig. Het dichte onderhout van het woud van Belgrado belemmert hier het schootsveld en geeft den aanvaller ook al is hier het terrein zeer moeilijk begaanbaar, gelegenheid tot gedekte nadering. De factoren, welke een passieven weerstand ten goede komen, staan tegenover een offensief optreden als even zoo vele nadeelen; voor uitvallen op grooten schaal bestond hier weinig gelegenheid; in zooverre is hier een verge-

De Linie van Tsjatalda
 en haaz Voorterrein.
 Schaal 1:200.000.

lijking met onze Nieuwe Hollandsche Waterlinie op haar plaats, hoewel niet mag worden vergeten, dat zij althans offensieve ondernemingen door Noord-Brabant (1672) veroorlooft. In zekeren zin bezaten echter ook de Turken, baas als zij waren op de zee van Marmora en de Zwarte zee, de gelegenheid op 's vijands rug en verbindingen te werken; daar dit echter met een vrij langdurig troepentransport te water en een landing op door den vijand bezet gebied gepaard moest gaan — men denke aan ENVER BEY's mislukte landingsoperatie tusschen Rodosto en Erekli — zouden hier de bezwaren veel grooter zijn dan voor ons de overgang van de groote rivieren in het Zuiden of van de Zuiderzee in het noorden des lands zal wezen.

Voor een meer gedetailleerde beschrijving der linie zij een beroep gedaan op de mededeelingen van Majoor VON HOCHWAECHTER, die haar zag in de dagen, toen zij nog onversterkt en verlaten daar lag, onbewust van de groote rol, die zij weldra in de landsverdediging zou spelen. Vooral dáárom zijn deze mededeelingen van belang, omdat daaruit zoo overtuigend blijkt, van hoe weinig beteekenis toen nog haar weerstandsvermogen was, hoe gemakkelijk de overwinnaar haar, zoo hij krachtig had vervolgd, op zijn zegemarsch naar Constantinopel, dat toen nog als voor het grijpen lag, had kunnen doorschrijven.

VON HOCHWAECHTER bevindt zich in den D-trein, welke het Turksche Hoofdkwartier te midden van de vluchtende troepen en bewoners, welke bijwijlen de lijn versperren, naar het station Hademkieu terugvoert en hij vertelt:

„Nous roulons vers Tsjataldsja. La voie contourne la gauche de la position et la suit de dos sur une longueur de 8 kilomètres jusqu'à Hademkieu. Les anciens forts sont partout encore debout. La position est du reste quasi abandonnée. Presque toutes les grosses pièces ont été dirigées sur Adrianople, d'autres ont été, espérons-le, amenées ici du Bosphore ou des Dardanelles. On travaille fiévreusement partout à l'installation de tranchées, mais, extraordinaire, on les établit sur les crêtes.

On ne devrait occuper les anciens ouvrages et les hauteurs avancées qu'avec peu de pièces, les mettre à l'abri des coups et tromper l'ennemi en faisant des feux pendant la nuit sur les crêtes, tandis que les véritables tranchées seraient à mi-pente.”

Van de oude forten, niets meer dan aardewerken, waarin steenen verdedigingstorens als reduct, waren er 25 aanwezig.

Ook hier weder in zekeren zin een analogie met die der N. H. W. L. Zij zijn n.l. zóó hoog aangelegd en vallen zóó op in het terrein, dat zij, om met wijlen Generaal KROMHOUT te spreken, als vlaggen uit het land opsteken. Natuurlijk dat zulke doelen, door een krachtige artillerie spoedig in puin worden geschoten en door hare bezetting verlaten moeten worden.

Geeft v. H. in het voorgaande aan op welke wijze van deze verouderde, verwaarloosde, doch door hare ligging sterke linie een krach-

tige weerstandslijn ware te maken en voegt hij daaraan toe, dat de bezetting ruim van munitie en levensmiddelen zou moeten worden voorzien, zijne verwachtingen zouden door de werkelijkheid worden overtroffen.

Ook de Turksche legeraanvoering begreep thans hare verplichtingen en bracht onder voorlichting van de vele Duitsche officieren, die haar hun diensten aanboden, in korten tijd veel tot stand.

In een kleinè veertien dagen — tusschen 13 en 15 November drongen de eerste Bulgaarsche troepen de voor de linie uitgeschoven Turksche afdeelingen daarachter terug — werd de oude slagboom als vernieuwd.

Op oordeelkundige wijze van de terreinvoordeelen, welke de Westelijke helling der heuvelrij bood, gebruik makend, werden talrijke loopgraven, op sommige plaatsen zelfs in étages, aangelegd.

Deze loopgraven, voorzien van zijwerven, gedekte onderkomens en mitrailleuropstellingen, beschikten over door opruiming verbeterde schootsvelden, terwijl hunne stormvrijheid door rijen prikkeldraad werd verzekerd.

Voor de ondersteuningstroepen en reserves werden scherfvrije dekkingen gebouwd, die door verbindingsgangen met elkaar in gemeenschap stonden.

De oude forten, vroeger de krachtige steunpunten, waar de zware artillerie bij voorkeur werd opgesteld, waren wijselijk verlaten; thans vond het geschut in uitstekend gekozen daartusschen gelegen opstellingen dekking, terwijl voor posten voor de waarneming der vuurleiders naar behooren was zorg gedragen. In ruime hoeveelheid was de munitie in bomvrije dekkingen opgestapeld; ook voor de telephonische verbinding tusschen de verschillende batterijen en waarnemingsposten en tusschen de verschillende liniën en de standplaatsen der aanvoerders waren de noodige maatregelen genomen.

Eindelijk was thans ook de verpleging en de geneeskundige dienst geregeld, zoodat kan worden getuigd, dat alles wat met de middelen der moderne oorlogvoering tot stand is te brengen, hier tot zijn recht gekomen was.

Zoo was dan alles gereed, om de Bulgaren, die langzaam naderden, waardig te ontvangen, toen in het midden der verdedigers een veel gevaarlijker vijand opdook, welke in enkele dagen met zooveel kracht om zich heen maaide, dat hij alle verdediging dreigde te verlammen.

De cholera, van de slagvelden aan de Karagatsj medegevoerd, en die aanvankelijk latent was gebleven, openbaarde zich thans in zijn ergste gedaante en sleepte duizenden onder de afzichtelijkste folteringten ten grave.

Op den 12^{den} Nov. schrijft v. H. in zijn dagboek: „Sur une hauteur on creuse en ce moment une vaste fosse commune. Des soldats en tenue de corvée amènent sans cesse des morts sur des civières et les déversent dans la fosse béante. Qui saura jamais quels morts anonymes représentent ici pour l'éternité.”

Enkele bladzijden verder schrijft hij en daarmede wil ik de draad der operatiën weder opvatten: „Pour la troisième fois les Bulgares ont commis la grande faute de ne pas poursuivre l'épée dans les reins et de laisser aux Turcs le temps de se refaire. Nous n'avons pu savoir si cet arrêt dans les opérations est dû au manque de cavalerie, empêchant les Bulgares d'être exactement renseignés, ou s'il a pour cause les pertes subies et les difficultés de ravitaillement.”

Toen v. H. dit schreef was hij niet ver van de waarheid, die wij thans kennen. Inderdaad zuchtten de Bulgaren onder dezelfde terreinmoelijkheden, die de Turken hadden genoodzaakt hun geschut en hun treinen in den steek te laten; de slijkerige bodem, de grondlooze wegen vertraagden hun opmarsch en belemmerden bovenal het vervoer van hun artillerie en legervoorraden.

Niet echter gebrek aan ruitery, maar wel het verwaarloozen van de eerste principes voor haar gebruik, dus voor de vervolging en het hernemen der voeling, was oorzaak, dat hun ook ditmaal de vruchten der overwinning ontgingen.

Wat de geleden verliezen betreft, die waren aan Bulgaarsche zijde zoo groot niet geweest wel echter was de vermoeidheid der troepen na de inspanning der laatste twee weken van dien aard, dat eerst na een lange rustpoos aan een voortzetting der operatiën, althans door het hoofdwapen te denken viel.

Dat in dit geval, ook al kon de infanterie daaraan niet denken, een krachtige vervolging door de gezamentlijke Bulgaarsche cavalerie voldoende zou zijn geweest; om elk verder verzet te breken, kan na hetgeen omtrent den toestand der terugvliepende Turken is gebleken, moeilijk worden betwijfeld.

Uit het voorgaande is bekend, dat de Bulgaren, toen zij hun tegenstander op hun linkervleugel hadden verslagen, zijn centrum hadden doorbroken en hem ondanks MAHMOET MOEKTARS energieke tegenstand ook op den rechtervleugel tot den terugtocht hadden genoopt, aanvankelijk, zij het slechts met zwakke voorhoede-afdeelingen nadrongen. Toen de zwakke tegenstand, dien de Turksche achterhoedes in de lijn Viza—Tsjorloe poogden te bieden, gebroken was, stond hun inderdaad niets meer in den weg, dat een zegevierende operatie over Tsjataldsja naar Stamboel kon stuiten. Niettemin hielden zij in de lijn Seraj—Tsjorloe halt, want het leger, de hoofdmacht vroeg gebiedend om rust en om reorganisatie der verbroken en in verwarring geraakte verbanden; het moest in één woord op zijn verhaal komen.

Elke twijfel omtrent die noodzakelijkheid verdwijnt voor het oogenschijnlijk verbazingwekkende feit, waarvan v. H. ons in zijn dagboek d.d. 10 Nov. verhaalt: „Il faut que je raconte ici un épisode, qui montre l'énergie de MUHKTAR PACHA — hij had er aan toe kunnen voegen: en de uitputting des vijands. „Lorsque la grande retraite de Viza fut entamée, on dut laisser sur place six batteries, qui ne pouvaient être emmenées avec les attelages. Le lendemain le général envoya de Saraj

sur Viza de la cavalerie, deux bataillons et quatre cents buffles pour enlever les batteries littéralement ensevelies dans la vase et sauver également les nombreux caissons. Les roues n'étaient plus que des disques de boue, on ne voyait plus les rais. L'ennemi n'avait pas bougé; aussi, après trente six heures de travail acharné, les pièces étaient sauvées. Quant à nos bagages personnels, on les retrouva en partie pillés et gisant dans un ruisseau. Les batteries reçurent de nouveaux attelages à Saraj et continuèrent lentement leur retraite."

Op den 6den November hervatten de Bulgaren het algemeene offensief; op den linkervleugel het IIIe leger uit het front Istrandsja—Tjerskieu, daarnaast het Ie leger met het centrum uit Tsjorloe opmarcheerend.

Op den rechtervleugel wordt achtereenvolgens door flankdetachementen bezit genomen van Rodosto, Serefli en Erekli, nadat de Turksche afdeelingen, die daar belangrijke verplegingsvoorraden bewaakten er in waren geslaagd, deze onder bescherming der Turksche kruisers in te schepen.

Langzaam doorschrijden de Bulgaarsche Divisiën tusschen de Zwarte zee en die van Marmora de woudzone aan den voet van het Istrandsja-gebergte en kruipen zij langs de weinige wegen t. Z. van dit gebied Oostwaarts.

Op den 10den Nov. wordt de muur van Anastasius den Zwijger een soort van Chineeschen muur, in vroeger eeuwen door de verdedigers van het Byzantijnsche keizerrijk tegenover de aanvallen van de voorvaderen dierzelfde Bulgaren opgericht, door de talrijke bressen, die de tijd daarin heeft geslagen, gepasseerd.

Van de Turken geen schijn of schaduw van tegenstand in een terrein, dat zich daartoe overigens uitstekend leent. Op den 10den Nov. ont-ruimen zij voor de voorhoede van het IIIe leger Kalfakieu, op den 11den Nov. voor die van het Ie leger, dat de spoorbaan volgt, Koerdkieu.

Aldus bereiken de hoofden der Bulgaarsche marschkolonne op den 12den de linie Tarfa—Kalfakieu—Koerdkieu, terwijl de uiterste rechtervleugel Silivri bezettend, naar Arnautkieu marcheert met de bedoeling tegen een mogelijke ontscheping van Turksche landingsafdeelingen te waken.

Terzelfder tijd wordt over het front Meer van Derkos—Tsjatalsja op alle punten krachtige aanraking met de in het voorterrein uitgeschoven Turksche voorposten verkregen, welke in den loop van 13, 14 en 15 Nov. op de hoofdweerstandslinje worden teruggedrongen.

Nu aldus in algemeene trekken de opmarsch des aanvallers is geschetst, moge nog eens bij wijze van resumé de wederzijdsche opstelling van af den 15den Nov. als besluit van dit artikel in herinnering worden gebracht.

Na den slag aan den Karagatsj-Dere ging de hoofdmacht van het IIe Turksche Oosterleger — IIIe, XVIIe en XVIIIe legerkorps ten N., die van het Ie Oosterleger — Ie, IIe en IVe legerkorps — Zuidelijk van

den spoorweg naar Constantinopel terug, aanvankelijk met geen andere gedachte dan zich ten spoedigste aan 's vijands aanraking te onttrekken.

Eerst op den 11^{den} Nov. bereikten de Bulgaarsche voorhoeden de lijn Istrandja—Sinekli—Silivri, terwijl inmiddels de ophelderende cavalerie naar de linie van Derkos—Boejoek—Tsjekmedsjeh (Tsjataldsja) vooruit ging.

Na de noodige reorganisatie en rust aan het leger te hebben gegeven, wenschte de Bulgaarsche legerleiding de operatiën op systematische wijze te vervolgen door allereerst het voor die linie gelegen terrein van 's vijands vooruitgeschoven afdeelingen te zuiveren en in bezit te nemen. Na een degelijke verkenning van zijn hoofdweerstandslinje zou deze hermetisch worden afgesloten, terwijl men onmiddellijk na aankomst van het zware geschut, dat voor een deel van Adrianopel zou moeten worden aangevoerd, tot een krachtige beschieting dier linie zou overgaan. Daarna zou een algemeene stormaanval volgen.

Dezelfde legers, die wij in den strijd bij Soeloegloe—Petra—Kirkilisse en dien aan den Karagatsj ontmoetten, zouden ook hier het pleit beslechten, waarbij aan het Ie leger — Ie, VIe en Xe divisie — het Noordelijke vak van de Zwarte zee tot de spoorlijn, aan het IIIe leger — IIIe, IVe, Ve en IXe divisie — het zuidelijke vak van en met de spoorlijn tot aan de zee van Marmora was toegewezen. Het juiste scheidingspunt tusschen beide vakken vormde het dorpje Ezetin; men wachtte nog op de aankomst van de bij Adrianopel achtergebleven IIe divisie alvorens tot den algemeenen aanval over te gaan. Opperbevelhebber van het insluitingsleger werd de welbekende, voortvarende Generaal DIMITRIËF.

Die voortvarendheid zou den Bulgaren thans echter duur te staan komen, want toen op den 13^{den}, 14^{den} en 15^{den} November inderdaad met goed gevolg uitvoering was gegeven aan het voornemen de Turksche troepen uit het voorgelegen terrein in de stelling terug te dringen, volgde reeds op 17, 18' en 19 November de algemeene aanval, die, omdat de stelling door de artillerie niet voldoende stormrijp was gebeukt met groote verliezen werd afgewezen en een bedenkelijk échec voor de Bulgaren vormde.

Op den 16^{den} November had de Bulgaarsche artillerie, ten einde bovenbedoelden aanval voor te bereiden de navolgende opstelling ingenomen: die van het IIIe leger bij Oeklati, Kalfakieu en Tarfa, in drie groote groepen dus: die van het Ie leger op de westelijke hoogten van het dal der Katarzi-Dere, in algemeenen zin langs den straatweg Plaja—Tsjataldsja en bij Ezetin.

Tegelijkertijd werden de aanvalscolonnes als volgt gereed gesteld: die van het IIIe leger: Ve divisie ter hoogte van Ormanli, IIIe divisie t. O. van Tarfa, IXe divisie t. O. van Kalfakieu en de IVe divisie ter hoogte van de lijn Kastania—Oeklati; die van het Ie leger: Ie divisie bij Kadikieu; een gemengd detachement bezette het defilé over de golf van Boejoek Tsjekmedsjeh; de VIe divisie t. N. van Tsjataldsja, de Xe divisie t. Z. van die stad.

De gezamentlijke sterkte der Bulgaarsche aanvalskrachten kan na de verliezen sedert het begin der operatiën geleden op ongeveer 18.000 man per divisie dus totaal op 126.000 man worden gesteld; het geschut kan, rekent men de bij het Bulgaarsche leger zooveel mogelijk in gebruik genomen, veroverde Turksche vuurmonden mede, op ongeveer 600 kanonnen worden begroot.

Tegenover deze groepeerings hadden de Turken op den 16den November de navolgende opstelling ingenomen:

IIIe legerkorps onder commando van MAHMOET MOEKTAR van den Zuidelijken oever van het meer van Derkos over de hoogten van Lazarkieu tot Oerdzunlu; de landengte tusschen de Zwarte zee en den Noordelijken oever van het meer was door een afzonderlijk detachement bezet.

Ile legerkorps onder commando van SJEFKET TORGOET PASJA van Gazibajir over Naklaskieu, het fort Mahmoetsjeh tot en met het fort Hamidjeh II.

Ie legerkorps onder commando van JAVER PASJA van daar langs den heuvelkling Zuidwaarts naar de Noordpunt van den golf van Boejoek Tsjekmedsjeh; ook van Turksche zijde was het défilé over dezen golf door een sterk detachement afgesloten.

Meer achterwaarts waren bij Turksoenkieu en Sarli-Bosna reservekorpsen onder bevel van ACHMED ABOEK en MAHMOET PASJA vereenigd.

Onvolledig zou het zijn geen melding te maken van de Turksche pantserschepen Messoedieh en Barbarossa in de zee van Marmora en van den gepantserden kruiser Hamidieh in de Zwarte zee, welke respectievelijk ter hoogte van Boejoek—Tsjekmedsjeh en Karaboernoë en als krachtige, drijvende batterijen geankerd, de vleugelaanleuning der Tsjaltaldsja-stelling tot een ideale maakten, vooral omdat de Turksche vloot in beide zeeën absoluut baas was.

Onderwerpen wij ten slotte de Turksche strijdkrachten, zooals wij hen thans in en achter het laatste bolwerk der landsverdediging aantreffen, aan een kort onderzoek, dan zal ons opnieuw eene reorganisatie dier troepen treffen.

Het XVIIe en XVIIIe legerkorps zijn opgelost en daaruit zowel de twee reservekorpsen I en II gevormd, als het gebleven IIIe korps versterkt.

Men had het er thans vooral op toegelegd alle ondeugdelijke elementen, hen, die door gebrek aan discipline en moed bij herhaling een paniek hadden veroorzaakt, uit de gelederen te verdrijven.

In eerste linie had men thans de korpsen geplaatst op wier dapperheid en krijgstucht men meende te kunnen rekenen; de uitkomst van de hevige gevechten op den 17den, 18den en 19den November zou weldra bewijzen, dat de Turken, zoo hen de gelegenheid wordt gelaten zich aan den bodem vast te bijten, hun oude wapenroem, zelfs al staan zij tegenover een verpletterende overmacht, weten te handhaven.

Immers tegenover de 126 000 man infanterie en 600 vuurmonden der

Bulgaren konden zij met hun tot \pm 15.000 man versmolten legerkorpsen en beroofd als zij in de voorafgaande slagen waren van een groot gedeelte van hun geschut, slechts ongeveer 85.000 man en 300 vuurmonden stellen. Vooral de groote artilleristische vuurovermacht aan Bulgaarschen kant verzekerde den aanvaller ook thans weer de overwinning; onder twee voorwaarden echter: dat n.l. de infanterie-aanval zou worden voorbereid door het tot zwijgen brengen van de vijandelijke verdedigingsartillerie en dat daarop een innig samenwerken van geschut en infanterie deze laatste zou in staat stellen den in welvoorbereide versterkingen genestelden vijand daaruit te verdrijven; alleen door stormrijp maken dier stelling zou dit te verkrijgen zijn.

Dat de Bulgaren, waar zij eerst zoo hadden gedraald, deze verstandige tactiek ten spijt ontijdig tot een in artilleristischen zin zeer onvoldoend voorbereiden en ondersteunden aanval overgingen, zou hem het eerste bloedige échec in dezen krijg berokkenen.

(Wordt vervolgd.)

Van het oorlogstooneel in Griekenland in 1912.

Herinneringen en indrukken van het Grieksche Intendancewezen.

DOOR

G. C. A. HARSVELDT,

Luitenant-kolonel Intendant.

(Vervolg en slot van bladz. 593.)

III.

Sorovitch — den naam van dit gehucht, wat al herinneringen knoopt zich daaraan vast aan de schaduwzijden van den oorlog en zijn onmenschelijke gruwelen.

Toen overste RUDENSCHÖLD en ik de ongelukkigè plaats bezochten, was de Zweedsche militaire attaché, de kapitein van den Generalen Staf AF EDHOLM in ons gezelschap, zoomede een Fransch sprekend onderofficier van het Grieksche leger als ordonnans en tolk. Wij bereikten het etappenstation op een donkeren Decemberavond, zonder dat men daar van onze komst was onderricht. En dit bracht de plaatselijke autoriteiten niet weinig in de war. Hoe aan logies te komen voor „sá fina herrar”, in dit gehucht, dat een puinhoop was.

Wij begonnen dus met te gaan zitten in de overvulde wachtkamer van het station terwijl de stationscommandant het noodige voor onze inkwartiering deed. In het door een walmende fotogeenlamp slecht verlichte lokaal tikte in den eenen hoek onverdroten het telegraafstoestel en in den anderen onderwierpen eenige gendarmerie-officieren een gevangene aan een soort verhoor. Terwijl wij daar zaten en wachtten maakte ik van de gelegenheid gebruik om van den magazijnschef, die juist aanwezig was, iets te hooren omtrent den oorlogsverplegingsdienst. Met de hulp van een intendance-onderofficier rekende deze nu voor mij het oorlogsrations van den Griekschen soldaat uit. Hij schreef alles op een telegramformulier en het scheen mij toe, dat die berekening hem niet weinig hoofdbrekens kostte.

Na iets gewacht te hebben, kwam er een boodschap, dat ons kwartier gereed was. En toen wandelden wij er heen geëscorteerd door een groep soldaten met lichten. Wij vonden een groot, smal afgelegen gebouw, dat van de verwoesting verschoond was gebleven en waarin men met stroozakken en matrassen voor ons een leger had gespreid

en wel in een klein kamertje, dat blijkbaar te voren gediend had voor het bewaren van maïs, die nu in een der hoeken was opgezakt. Het zolderraam was met stroo dichtgestopt. In datzelfde huis logeerde het gezin van den eigenaar en de dorpspriester. En in het voorvertrek waakte een door den stationscommandant aldaar gestelde post. De streek was n.l. niet volkomen veilig.

Daar het bitter koud was — Sorovitch ligt 600 M. boven de zee — kregen we een vuurpan met gloeiende houtskool. En daar zaten wij nu, bij elkaar, drie Zweedsche officieren en aten onzen medegebrachten hoofdmaaltijd, luisterend naar de verhalen van onzen tolk over de wreedheden, waaraan de inwoners van de zijde der Turken hadden blootgestaan. Het grootste deel der bevolking was vóór de komst der Turken gevlucht. Een deel was achtergebleven en onder hen werd gruwelijk vermoord. Onder andere had onze huisbaas, toen hij naderhand weder bij zijn verwoest huis kwam, het verminkte lijk van zijn zuster gevonden, half verbrand hangende uit den bakoven. Zeventig menschen waren als het ware geslacht en onder hen ook de oudste notabelen, welke achtergebleven waren om met den vijand te onderhandelen. De afgrijselijkheden, die ons nog meer verteld werden, waren niet geschikt om in druk te worden weergegeven.

Na een tamelijk slapeloozen nacht gingen wij het tooneel der verschrikkingen in oogenschouw nemen, gevolgd door den ouden dorpsgeestelijke. De afschuwelijke beelden, die zich daar voor onze oogen ontrolden, waren de stomme getuigen van het voorgevallene, overal puinhoopen, lijken. Nooit zal ik vergeten die onbeschrijfelijke uitdrukking van waanzinnigen angst, gemengd met een trek van wildheid, die te lezen was op de aangezichten van die ongelukkigen, die nu hier en daar verminkt en gekwetst rondkropen en ons bezagen met oogen getuigend van angst en nieuwsgierigheid. Een aangrijpender beeld van de ellende van den oorlog kon ik mij niet denken.

Het was dan ook met een zucht van verlichting dat wij een uur later het slagveld bereikten, dat mijne kameraden nader wenschten te bestudeeren. De bloedige paardenkadavers en uitrustingsstukken, die daar overal verspreid lagen, maakten lang niet den beklemmenden indruk welke door het lijden van de vreedzame bevolking was veroorzaakt.

Maar nu keer ik terug tot datgene wat ik vernam over de oorlogsverpleging.

Het Grieksche oorlogsration had eene voor Zuid-Europeesche toestanden, vrij krachtige samenstelling en bestond uit:

Wittebrood (van tarwe en maïs, gebuild)	990 gram
Rijst.	90 „
Soepconserven	24 „
Vleesch (rund- of varkens-)	300 „
Boter of olie.	24 „

Kaas	90 gram
Gemalen koffie	15 „
Suiker	21 „
Zout	18 „

Het ration kan bij zwaren dienst worden opgevoerd tot:

Rijst	120 gram
Vleesch	375 „
Koffie	24 „
Suiker	30 „

In sommige gevallen wordt een extra uitdeeling gedaan van 240 gram wijn of 30 gram brandewijn of cognac.

In dit ration trekt de groote hoeveelheid brood, welke in het Zweedsche leger 600 en in het Nederlandsche 750 gram bedraagt, dadelijk de aandacht. Uit eenige gedachtenwisseling met Grieksche officieren bleek, dat de veldtocht had bewezen, dat de soldaten steeds al hun brood met smaak aten. Dit ration van 900 gram leek hun dan ook in geenende te groot. Ik moet zelf erkennen, dat ik meermalen met verbazing waarnam, welke groote hoeveelheden brood deze magere Grieksche soldaten tot zich namen, alleen met een stuk kaas of een paar olijven als toespijs.

Het brood werd gebakken van tarwe- en maïsmeel in brooden van 30 c.M. diameter en 15 c.M. hoogte. Ieder brood was voor twee man bestemd.

Men houde in het oog, dat zij dikwerf niet veel meer dan dit brood te eten kregen. De overige artikelen moesten zij altijd in meerdere of mindere mate ontberen, want in de dorpen vond men niet steeds dat, waarop men gehoopt had. Het brood maakte daardoor steeds het hoofdvoedsel der troepen uit. Daarbij kwam nog, dat dikwerf de lust tot het bereiden van warm voedsel ontbrak, zoodat dit werd nagelaten, omdat de soldaten eigenlijk het meest om het brood gaven. Ditzelfde inzicht drukte ook zijn stempel op den aanvoer uit het etappengebied. „Als de regimenten maar op tijd hun brood hebben, dan zijn er geen klachten” aldus de kapitein Tseroulis. En daar hield hij rekening mede.

Wat de voeding der paarden betreft, omvatte het veldration 5 K.G. haver en 12 K.G. hooi en stroovoeder.

Geweldige voorraden geperst hooi van beste kwaliteit waren opgestapeld nabij het havenmagazijn in Saloniki, om van daar naar het leger te worden vervoerd.

De verplegingsuitrusting van het Grieksche leger was reglementair de volgende:

Ieder man draagt in den broodzak de levensmiddelen voor den loopenden dag en in zijn ransel twee noodrations elk bestaande uit een rond, vast, steenhard brood van 850 gram, benevens een blik met 200 gram vleesch of sardines.

In den bagagetrein worden medegevoerd de levensmiddelen voor den volgenden dag benevens het keukengereedschap. Er zijn geen keukenwagens. Bij het uitbreken van den oorlog was juist het vraagstuk der keukenwagens aan de orde gesteld. Velen achtten dien maatregel dringend noodzakelijk. Maar bij de invoering zou gebroken moeten worden met het systeem van transport door middel van pakkieren, dat, behalve bij de artillerie, bij alle wapens consequent was doorgevoerd. Aangezien juist door het gemis van een bezwarenden wagentrein het snelle offensief door het gebergte mogelijk was geweest, zal het zeer te bezien staan of alsnog tot invoering van keukenwagens zal worden overgegaan.

Iedere divisie beschikte in den grooten trein over een verplegings-colonne, verdeeld in drie vrijstaande afdelingen, die elk één dagration medevoerden. Deze trein bestond uit wagens en pakkieren, waarvan de aanschaffing bij mobilisatie plaats had.

Bij de divisien werd als regel niet gebakken. De geheel broodvoorziening rustte op het etappenwezen. Wel werden in den grooten trein colonnes slachtvee meegedreven. Dit laatste geschiedde echter alleen in het laatst, toen men de ervaring had opgedaan, dat niet in alle oorden voldoende vee aanwezig was.

De Grieksche verplegingsdienst berustte — zooals hiervoren reeds werd aangestipt — voor een groot deel op het gebruik maken van de levensmiddelen, welke in de streek worden aangetroffen. Bij de toepassing van dit principe ging men bij het begin van den veldtocht zelfs zoo ver, dat men den driedaagschen levensmiddelenvoorraad bij de divisie, tot dien voor één dag verminderde, hopen de dat de troepen in ruime legeringsraijons toch voldoende voorraad zouden aantreffen. Deze verwachting bleek al spoedig te optimistisch te zijn, omdat in de streek, welke werd doorgetrokken, geen akkerbouw was gedreven en de in gehuchten samenwonende bevolking niets te missen had. Vleesch was aanvankelijk het eenige, waaraan geen gebrek was. Ten slotte was men voor alle andere levensmiddelen zoo goed als uitsluitend op den etappendienst aangewezen.

De moeilijkheden, die daarvan het gevolg waren, in het bijzonder bij den opmarsch naar Verria en de eerste dagen daarna, zijn hiervoren reeds aangeroerd. Men redde zich uit de kritieke situatie door alle krachten te concentreeren op aanvoer van brood en fourage.

Dat zoodanige omstandigheden geen nadeeligen invloed op de operatiën hebben gehad, moet in de eerste plaats worden toegeschreven aan het tevreden en geduldige karakter van den Griekschen soldaat, die in vredestijd verre van verwend was. Immers was in de kazerne zijn voedsel van zeer eenvoudige samenstelling, zonder veel afwisseling en sloop hij daar op harde britsen zonder matras. Nu, te velde zijnde, stelde hij zich gaarne eenige dagen tevreden uitsluitend met een

stuk brood en een paar uien. Kreeg hij hierbij nog vleeschsoep met boonen, dan was hij meer dan vergenoegd.

Intusschen was de ontvangen les opgevolgd en hield men bij de latere operatiën meer rekenig met de eischen eener behoorlijke verpleging. De reglementaire voorwaarden werden zoo regelmatig mogelijk telkens aangevuld uit de magazijnen. In Saloniki bevond zich, naar schatting, een voorraad voor twee maanden voor het geheele leger. Het magazijn te Sorovitch beschikte tijdens ons bezoek over slechts weinig levensmiddelen, hoogstens voor twee dagen.

Wat nu in het bijzonder de aanschaffing van brood aangaat, werd gedurende den oorlog wederom de ervaring opgedaan, dat deze tak van den verplegingsdienst onmogelijk behoorlijk kan functionneeren, wanneer daarvoor in vreedestijd geen zorgvuldige voorbereiding heeft plaats gehad.

Dit hadden de Grieken voorbijgezien. Men baseerde de geheel broodverpleging voor het leger deels op de capaciteit van de garnizoensbakkerijen in het hart des lands, deels op het door de etappenautoriteiten doen exploiteeren van de bakkerijen in de dorpen, gelegen aan de etappenlijnen, waartoe militaire werklieden van de korpsen tot bijstand van de burgerbakkers werden afgestaan.

Zoo was in het begin van December voor de divisieën in West Macedonië een detachement van 200 militaire bakkers aangewezen, van welke 100 in Verria en de overigen in verschille andere plaatsen langs den spoorweg in de bakkerijen werkzaam waren.

Bij het bakken op het oorlogstooneel maakte men uitsluitend gebruik van de plattelands bakovens, welke aan oorspronkelijkheid niets te wenschen over lieten. Op ieder erf zag men die ovens aan de smalle zijde van het huis gebouwd. Zij hadden veel overeenkomst met bijenkorven en waren omstreeks 2 M. hoog. De capaciteit was natuurlijk zeer gering.

Het is te begrijpen dat een op voormelde wijze ingerichte broodverpleging geen redenen tot groote gerustheid kon geven aan de personen, die voor dien tak van dienst verantwoordelijk waren. De moeilijkheden groeiden met den dag aan en werden ten slotte zoo groot, dat het Grieksche legerbestuur nog gedurende den oorlog overging tot den maatregel, die in vreedestijd verzuimd was, nl. het aanschaffen van veldbakovens.

Men beweert dat het Grieksche legerbestuur sedert eenige jaren den eersten oefeningstijd van de militieplichtigen opzettelijk heeft verkort om daardoor een bedrag te bezuinigen, dat noodig was voor het aanschaffen van nieuwe velduitrusting voor het leger. In de jaren 1905—1910 was op die wijze 5 miljoen francs bespaard.

Als een gevolg daarvan was het geheele veldleger, ter sterkte van 120.000 man, zoomede de depottroepen en een groot gedeelte van de

territoriale macht (landstorm) bij het uitbreken van den oorlog van splinternieuwe uniformen en uitrustingsstukken voorzien.

De Grieksche velduniform was bruinachtig van kleur, overeenstemmende met de overheerschende grondkleur van het terrein. De Turken en Bulgaren hadden ook die kleur voor hunne velduniformen gekozen; bij de Serviërs was de tint meer naar het grijze. Het goed was een soort halfwol, nog al dun, maar vrij sterk.

Het Grieksche treinwezen bestond, met uitzondering van de Artillerie en een deel van den grooten trein, uitsluitend uit draagdieren — ezels, muilezels en paarden — wat van groot voordeel was bij de snelle operatiën in het gebergte.

Tengevolge van de betrekkelijk geringe toelaatbare belasting van ieder dier werden de treinen vrij groot. Een Infanterieregiment had de navolgende:

regimentsstaf	20	dieren met bagage.
3 bataljonsstaven	15	" " "
12 compagnieën	48	" " munitie.
	132	" " bagage en levensmiddelen.
Totaal	215	dieren.

Ten slotte een herinnering aan den tocht, die wij maakten naar de stellingen, welke door de Turken in den slag bij Janitza waren ingenomen.

Het was een zonnige Decemberdag. De weg ging door eindelooze vlakten en slijkgerige moerassen, waar zwarte buffels plassende hun voedsel zochten, omzwermd van duizenden vogels van verschillende soort. De bermten van den weg droegen de gebruikelijke sporen van den oorlog; telegraafpalen waren zorgvuldig uitgegraven en in stukken gekapt om tot brandhout voor de kookvuren te dienen, die over een afstand van ongeveer een kwart mijl naast elkander langs den weg waren gegraven. Overal lagen lijken van paarden en muilieren van ellende bezweken op den bitteren tocht.

Wij volgden den ouden Romeinschen heirweg, die over Thessalonica naar Byzantium voert, die, hoe slecht hij ook onderhouden was, toch steeds imponeerde door zijn overouden aanleg. Hij leidde ons naar Janitza dat daar voor ons lag met zijne verblindend witte minarets, badende in het zonlicht.

Nader komende veranderde het beeld. De stad was voor de helft verbrand en in puin. De slag was voor hare muren geleverd. Ter linkerzijde verhief zich een langgestrekte, aarden wal, waarboven gieren en raven krijschend heen en weer vlogen, de plaats aanduidend, waar de dood zijn rijksten buit had gehaald. Wij gingen daarheen.

Het slagveld bevond zich nog in den staat, waarin het na het gevecht verkeerde; alleen waren de gesneuvelde Grieken begraven en hunne wapens opgezameld. De lijken der Turken lagen nog allen ter plaatse, waar ze gevallen waren. Geschutstellingen en loopgraven met een

menigte patronen en hulzen op den grond verspreid, gaven de gevechtsliniën aan. Overal was de grond doorploegd door de Grieksche granaten en de geheele wal bedekt met uniformstukken en allerlei equipment. In de verte merkten wij de overblijfselen op van een Turksch kamp, met de plaats der tenten, kookgaten, slachtplaatsen, enz.

Met een gevoel van ontzag onder den indruk van de sporen des doods betraden wij den wal, grootsch in zijn verlatenheid. Zoo ver het oog reikte geen levend menschelijk wezen. Bij onze nadering joegen wij de gieren op, die zich met grooten wiekslag slechts even van hun slachtoffers ophieven, om ons voorbij te laten. Vele lijken lagen daar in de loopgraven.

Daar ligt een Turksch soldaatje, nog maar een jongen; in zijn doodstrijd strekte hij de hand nog uit naar zijn broodzak. Zijn hoofd is door een kogel doorboord. Ik nam den broodzak op en onderzocht den inhoud. Een stuk brood en een paar uien.

Brood en uien. Plotseling stond mij een episode voor den geest van een paar jaar geleden, toen ENVER BEY in Stockholm was met een militaire missie om, onder meer, ook het Zweedsche bakkerij-materieel te bestudeeren. Men sprak over keukenwagens en daarbij gaf het hoofd der delegatie, de generaal HASSAN RIZA BEY, de latere dappere verdediger van Scutari, met krachtige stem zijne meening: „Keukenwagens zijn goed voor de verwende troepen van de West-Europeesche legers. Neen, brood en uien dat is alles wat de Turksche soldaat noodig heeft. Geef hem dat, en hij vecht tot hij er bij neervalt.”

Zoo werd zijn woord vervuld. En nu, drie jaren nadien, stond ik hier voor het lijk van het Turksche soldaatje, tot in den dood een stomme getuige voor het krachtige woord van zijn generaal. — Ja, wanneer de Turken werkelijk steeds hun brood hadden gehad, dan zou vermoedelijk menig gevecht in Thracië een ander verloop hebben gehad. Nu wordt reeds algemeen erkend, dat het juist het gebrek aan levensmiddelen was, dat de hoofdoorzaak uitmaakte van al de Turksche nederlagen in het begin van den oorlog.

De dappere HASSAN RIZA stierf zelf, als bekend is, op zijn post te Scutari, een paar maanden na ons bezoek aan het slagveld van Janitza.

De verpleging van de burgerbevolking te Parijs gedurende den oorlog van 1870—71.

DOOR

G. H. O. W. VAN DER NAGEL.

Kapitein-Intendant.

I.

Zoo is dan eindelijk de beslissing gevallen; de wil van Keizer NAPOLEON en zijne ministers, ja, eigenlijk van het geheele Fransche volk heeft gezegevierd en in den namiddag van den 15^{den} Juli 1870 is de oorlog aan Pruisen verklaard.

Geheel Parijs verkeert in dolle opgewondenheid, groote drommen menschen dalen tegen den avond, na afloop van hun dagtaak, van de hoogten van Belleville naar de toch reeds zoo woelige boulevards onder het zingen van de nu weer in zwang komende Marseillaise en het roepen van: „Oorlog! Oorlog! Naar den Rijn! Leve de Keizer!”

En is er inderdaad geen reden tot opwinding? Zullen nu niet de roemrijke dagen van het eerste Keizerrijk weder terugkeeren?

Men moge over de aanleiding tot dezen oorlog denken, zoo men wil, nu hij eenmaal verklaard is, zullen wij hem goed voeren, zeggen de Franschen, want wij zijn er immers geheel op voorbereid! — Heeft niet de President van den Senaat in den avond van den 16^{den} Juli te St. Cloud in zoo juiste bewoordingen gezegd: „... Sedert vier jaren „heeft de Keizer de uitrusting onzer soldaten tot de hoogste volkomenheid gebracht en de organisatie onzer militaire krachten tot haar top „punt verheven?” — Heeft niet de minister van oorlog, LE BOEUF — een man, die het weten kan en het weten moet — verklaard, dat het leger volkomen gereed is en zelfs meer dan dat?

Waarom zou de Keizer dan den 15^{den} Augustus, den Napoleonsdag, niet te Berlijn vieren? Wie — behalve wellicht THIERS, die kleine Pruis, en enkele zijner aanhangers — durft nu nog te gewagen van eene oorlogvoering op eigen bodem, alsof een veldtocht buiten de grenzen van het vaderland, waar het leger overal de roemrijke sporen onzer voorvaderen zal ontmoeten, geen uitgemaakte zaak is! — Elke gedachte aan een inval van den vijand is immers pure dwaasheid, ja, het denkbeeld van eene insluiting van Parijs, zoo dit al in iemands brein mocht opkomen, wat niet waarschijnlijk is, grenst zelfs aan hoogverraad.

In de eerste weken na de oorlogsverklaring twijfelt dan ook niemand aan de zegepraal onzer wapenen; allermint de hoofdredacteur van „La France”, die ons in zijn hoofdartikel van 4 Augustus verzekert, dat „de driekleurvaan reeds sedert 48 uur te Saarbrücken wappert, „zooals zij daar reeds in 1801 en 1815 gewapperd heeft” en hij deze zegevierende wederverschijning in Rijn-Pruissen niet alleen als een roemrijk wapenfeit beschouwt, doch haar zelfs begroet als het teeken eener nieuwe historische periode.

Armzalig teeken! met op den achtergrond een verbrand stationsgebouw!

En toch — hadden wij het maar niet vergeten — is in vroeger dagen een roemrijk leger, aangevoerd niet in naam, doch inderdaad door een anderen NAPOLEON op eigen bodem tot tweemaal toe verslagen geworden en heeft Parijs toen moeilijke tijden moeten doorstaan.

Hoeveel beter ware het dan ook geweest, wanneer wij althans de mogelijkheid van een inval en een voortrukken tot de muren van Parijs onder de oogen hadden gezien en daartegen voorbereidende maatregelen hadden getroffen, niet eerst bij het uitbreken van den oorlog, maar reeds lang te voren, toen er nog geen gevaar dreigde en wij à tête reposée onze plannen konden bespreken en overwegen. Wij hadden dan in overleg met den gouverneur (den militairen commandant) eene regeling kunnen ontwerpen van de wijze, waarop de approviandeering van Parijs, het beheer der opgelegde voorraden en de verstrekking aan de militaire bezetting en de burgerbevolking zouden moeten geschieden. — Goed of slecht, wij hadden dan tenminste een leiddraad gehad en de brandstoffen zouden niet vergeten zijn.

Nu echter hebben wij niets van dit alles, niet eens de herinnering aan hetgeen in 1814 heeft plaats gehad en al roepen wij nu met den Hoofdredacteur van „la France” luide, dat de overwinning ons is, wie weet, hoe spoedig een ommekeer kan plaats hebben en wij inplaats van één voorpostenbataljon, drie goed uitgeruste en uitstekend aangevoerde legers tegenover ons zullen zien.

Wel hebben beurspeculanten, kort na het succes te Saarbrücken, van een nieuwe, groote overwinning gewag gemaakt, maar OLLIVIER, onze minister-president, weet van niets, zegt althans, dat hij van niets weet, doch ziet er bekommerd uit.

Wat beteekenen trouwens de woorden, die hij van af het balcon van het ministerie van justitie tot het volk spreekt: „In den naam des „vaderlands, in den naam van Uw leger, bidden wij U, rustig en geduldig te zijn en de orde te bewaren.”

Is dat een gelaat, zijn dat woorden, waarmede men op eene overwinning vertrouwt? Moeten wij niet veeleer gelooven, dat er ongunstige berichten zijn ingekomen, die men voor ons verbergt?

We kunnen voorloopig echter niets doen, dan de speculanten een pak slaag geven en moeten verder geduldig afwachten.

Intusschen schijnt de regeering zich wel degelijk ongerust te maken, want zij ontbiedt den prefect van de Seine, CHEVREAU, en vraagt hem, welke soorten en hoeveelheden verplegingsartikelen er noodig zullen zijn, om Parijs voor 2 maanden te approviandeeren. CHEVREAU, die daar zoo eensklaps geen antwoord op geven kan, benoemt daarop eene commissie bestaande uit eenige gemeenteraadsleden en ambtenaren onder voorzitterschap van DUMAS en legt haar de vraag van de regeering ter beantwoording voor.

Als deze commissie nu maar spoedig wil opgeven, wat en hoeveel er noodig is, dan zal de regeering het noodige aankopen — (immers het geldt hier geen stads- maar het Rijksbelang) — en behoeft de gemeente den aangekochten voorraad slechts in depots op te slaan.

Ach! de commissie wil wel spoedig antwoord geven, maar zij is geheel onvoorbereid! Om te kunnen becijferen, wat benoodigd is voor 2 millioen hoofden, gedurende 2 maanden, moet zij, vooral daar de leden te voren nimmer over die vraag hebben nagedacht, rustig achter de schrijftafel kunnen zitten en daar zijn de tijden thans niet naar.

Hoort de commissie niet, terwijl ze zich juist aan het rekenen wil zetten, dat FROSSARD genoodzaakt is van de Saar terug te trekken, dat — veelbeteekenend bericht — de gemeenschap tusschen het Hoofdkwartier en MAC-MAHON verbroken is en tenslotte, dat Parijs in staat van beleg is verklaard?

Laat thans optellen en vermenigvuldigen, die wil, de commissie ziet er voorloopig geen kans toe, tenminste niet om de berekeningen met de vereischte nauwkeurigheid te maken.

Dit alleen weet ze, dat ze zich slechts behoeft te bemoeien met brood, vleesch, fourage en zout. Meer zal er niet noodig zijn, want de overige verplegingsartikelen zijn, volgens haar, in voldoende hoeveelheid aanwezig; (wij willen hopen, dat de commissie hieromtrent goed is ingelicht;) in elk geval merken wij op, dat ze de brandstoffen geheel over het hoofd ziet, die ook later vergeten zullen worden, waardoor onnoemelijk veel ellende zal ontstaan.

Is het bovendien wel noodig, denkt de commissie, dat wij ons over de toekomst zóó ongerust maken?

Al kunnen wij den vollen omvang van de ons getroffen rampen nog niet overzien — (de Moniteur officiel schrijft zelfs: „HET SCHIJNT BIJNA, „DAT DE VIJAND ONS OP ONS GRONDGEBIED EEN SLAG WIL AANBIEDEN . . .” en dat, nadat het legerkorps van FROSSARD totaal is opgelost en dat van MAC-MAHON in volslagen wanorde in de richting van Saverne en Hagenau vlucht) — zooveel staat vast, dat de vijand thans in Frankrijk is en niet wij op den weg naar Berlijn.

Maar daarmee is het nog niet zeker, dat Parijs een beleg zal behoeven te doorstaan.

Lezen wij niet met JULES SIMON, den toekomstigen minister van onderwijs, en met MORILLON, (die wij beiden nog meermalen hopen te

ontmoeten), in een der dagbladen, dat Parijs altijd een open verbindingsweg met de „provincie” zal behouden door middel van de Seine, dat het onmogelijk zal zijn, deze verbinding af te snijden, (— alsof er in den oorlog onmogelijkheden bestaan —) en dat, wanneer wij maar zorgen voor een vleeschvoorraad van twaalf dagen, alles goed zal gaan?

De regeering zelve schijnt de toekomst weer rooskleuriger in te zien, tenminste de minister van handel, LOUVER, die toch beter ingelicht moet zijn dan wij, geeft met onbegrijpelijk optimisme aan den militairen Intendant PERRIER de opdracht, ten behoeve der stad Parijs niet meer aan te schaffen, dan eenige vleeschconserven, voldoende voor 8 à 9 dagen.

Waarom zouden wij ons dan aftobben met nauwkeurige, wel overdachte berekeningen?

De slotsom is dan ook, dat de commissie eindelijk met cijfers voor den dag komt, die — nu ja — cijfers zijn, omdat men die gevraagd heeft, maar waarvoor onze MORILLON niet gaarna zou willen instaan.

Er zullen alzoo, naar den maatstaf van 500 Gr. brood en 250 Gr. vleesch per hoofd en per dag, 21.500 ton meel, 42.700 runderen, evenveel kalveren, 24.400 schapen en 48.800 varkens noodig zijn. Aan melkkoeien wordt niet gedacht; de zuigelingen, zieken en ouden van dagen moeten maar zelf zien, hoe ze aan melk zullen komen; ook de brandstoffen worden vergeten, gelijk we reeds opmerkten. Het zou vergeet ze echter niet, want ze rapporteert, dat er heel veel noodig zal zijn, een opgaaf, waaraan de minister ongetwijfeld groote waarde zal hechten.

En met dit rapport in handen, dat bovendien gebaseerd is op de verouderde volkstelling van het jaar 1866 en waarbij geen rekening is gehouden met het aantal vluchtelingen uit den omtrek, dat ongetwijfeld binnen de muren van Parijs een schuilplaats zal zoeken, kan dus nu de regeering aan het werk gaan en bij monde van den minister-president den 9^{den} Augustus verklaren, dat „de approviandeering voor LANGEN TIJD VERZEKERD IS.”

Het is overigens merkwaardig, hoe gemakkelijk dit kabinet deze aangelegenheid opvat; alleen door de indiening van de globale opgaaf der commissie acht OLLIVIER de approviandeering reeds geschied, althans, zoo wil hij het aan de volksvertegenwoordiging doen voorkomen.

II.

Het kabinet OLLIVIER zal echter niet zelf de vruchten van den pas begonnen arbeid plukken; den dag, nadat het zijn geruststellende verklaring heeft afgelegd, moet het plaats maken voor het kabinet PALIKAO, waarin ook de jonge, avontuurlijke journalist DUVERNOIS als minister van handel zitting neemt.

Zal dit bestuurshoofd het vraagstuk der approviandeering even licht tellen, als zijn voorganger, LOUVER, deed?

Afgaande op de informaties, welke over hem verkregen worden,

mogen wij aannemen, dat hij deze zaak zeer ernstig zal opvatten. — JULES SIMON doet hem ons kennen, als een zeer ijverig en intelligent man, iemand, die niet slechts praat en schrijft, maar handelend en doortastend weet op te treden. Ook is het een groot voordeel, dat hij tot nu toe buiten het ambtelijk leven heeft gestaan, en dus niet in den administratieven sleur is vastgeroest.

Aan geld zal het hem voorts niet ontbreken, want den 12^{den} Augustus wordt eene nieuwe leening aangegaan, voor een milliard, terwijl de gemeente bovendien vijf millioen toestaat voor het inrichten van magazijnen, depots, enz.

PALIKAO, die tegenover de buitenwereld al te gesloten is, neemt onzen DUVERNOIS in vertrouwen en houdt hem de mogelijkheid van eene insluiting voor oogen; de approviandeering, (die volgens OLLIVIER geschied is) zal dus in den kortst mogelijken tijd moeten plaats hebben.

DUVERNOIS laat den Intendant PERRIER daarop voorloopig voortgaan met de door LOUVET bevolen aankopen, welke trouwens den 14^{den} Augustus reeds beëindigd zullen zijn, doch neemt zich ernstig voor de verdere approviandeering zelf ter hand te nemen.

Aangezien hij zich echter nog niet geheel zadelvast gevoelt — en wie doet zich dat wel in dezen chaos? — benoemt hij eene commissie, die hem in deze aangelegenheid van raad zal kunnen dienen.

Er bestaan nu dus reeds twee commissiën, één rechtstreeks toegevoegd aan den minister en één, welke wij reeds aan het rekenen hebben gezien, onder den prefect van de Seine; wij zouden ze resp. eene staats- en eene gemeentecommissie kunnen noemen. DUMAS wordt voorzitter van de staatscommissie, terwijl de gemeentecommissie voortaan door den Seineprefect zelf zal worden gepresideerd.

Veel nut is van deze commissies, die slechts adviseerende lichamen zijn, zonder veel kennis van zaken en waarvan geen kracht kan uitgaan, niet te verwachten, doch zij doen tenminste geen kwaad.

Hoeveel beter zou het evenwel geweest zijn, wanneer DUVERNOIS ééne commissie in het leven had geroepen, samengesteld uit deskundigen op verplegingsgebied en de leden onder leiding van een ter zake alleszins kundig persoon, onder zijne verantwoordelijkheid, had laten WERKEN en niet redeneeren. Hij zou dan b.v. een der leden, een missionnair, hebben kunnen belasten met alle aanschaffingen, een ander met het opslaan der aangekochte voorraden in magazijnen (hetgeen nu aan de gemeente wordt overgelaten), een derde lid zou het zoo belangrijke vraagstuk der meel- en broodvoorziening ter behandeling kunnen krijgen, waartoe PELLETIER, de ijverige directeur der Caisse de la Boulangerie ons bij uitstek geschikt voorkomt, de verzorging van het vee ware aan een vierde lid toe te vertrouwen, een vijfde lid zou met het toezicht op het verbruik van brandstoffen in fabrieken en openbare gebouwen, enz. kunnen worden belast, het toezicht op de verstrekingen aan de bezetting en aan de burgerbevolking zou worden uitgeoefend door een zesde lid, terwijl ook de financieele aangelegen-

heden aan een afzonderlijk lid ter regeling zouden kunnen worden gegeven.

Van zulk eene commissie, wier leden ieder dus een speciale taak zouden moeten vervullen, hadden wij waarschijnlijk veel meer profijt kunnen trekken. Ieder lid zou zijn eigen afdeeling tot de grootste volkomenheid trachten op te voeren en veel zou gedaan zijn, wat nu niet is geschied en omgekeerd. Ook zou er dan een begin van orde en leiding te bespeuren zijn, welke juist nu zoo hoog noodig is en allerwege ontbreekt.

Want inderdaad, als men ons vraagt, waar de leiding in Parijs nu eigenlijk is te zoeken, moeten wij daarop het antwoord schuldig blijven; niet bij de Keizerin, niet bij het Kabinet PALIKAO, evenmin bij den gouverneur van Parijs; wij krijgen den indruk, dat ieder op eigen gelegenheid aan het werk is en er zich in het geheel niet aan stoort, of hij een ander hindert of tegenwerkt.

Doch laat ons terugkeeren tot onzen jeugdigen minister van handel, die, bijgestaan door zijne commissie, vol moed zijne aanschaffingen begint.

Allereerst stelt hij zich in verbinding met twee bekende commissionairs, CARDOU en ROLLIN — een verstandige maatregel — om, voor rekening van de regeering aan te koopen ongeveer 21000 runderen, 120000 schapen en 12000 varkens. Deze heeren kwijten zich zoo goed van hun taak, dat zij binnen 12 dagen 23000 runderen, 160000 schapen en 9000 varkens weten te verschaffen.

Men zou dus kunnen denken, dat de minister, trotsch op den goeden uitslag zijner eerste pogingen, het ingeslagen voetspoor blijft volgen en alle verdere aankopen (want we zijn, ondanks OLLIVIER, nog lang niet gereed) eveneens zal opdragen aan deze of aan andere, te goeder naam bekend staande commissionairs.

Tot onze groote verwondering zien we echter, dat DUVERNOIS, die zeker meent, dat in deze moeilijke dagen ieder particulier een goed en eerlijk veehandelaar kan worden, onderhandelingen gaat aanknoopen met de meest vreemdsoortige personen, als: een journalist (nu, dat willen wij daarlaten, vanwege de familietrek, maar dan had hij voorzigtiger in zijn keus kunnen zijn), een behanger, een bankier, een ingenieur, een barones, een gewezen gendarme, die later een schurk zal blijken te zijn, enz.

MORILLON vindt de resultaten dan ook bedroevend.

Nagenoeg allen koopen het vee aan te Parijs of in de naaste omgeving der stad, zoodat de eigenlijke approviandeering hier niet mee gebaat is; immers dit vee is reeds binnen den kring der fortan aanwezig onder het bereik der regeering, die daar met minder moeite en kosten beslag op had kunnen leggen om uitvoer te voorkomen.

En dan de hoeveelheden! Onze gediensige barones, die o. m. 4000 runderen zou leveren, brengt het niet verder dan tot 679 stuks; de bankier kan van zijn 10000 stuks er slechts 631 afleveren, enz. — De

gewezen gendarme wordt er zelfs van verdacht, dezelfde runderen — en het zijn er toch al niet veel — twee à driemalen achtereen aan het Rijk te verkoopen; helaas kan hij, wegens gebrek aan bewijs niet veroordeeld worden, omdat de processtukken bij een brand verloren gaan.

Het is echter een les voor DUVERNOIS en voor anderen, om niet te veel à l'improviste te werken en de details over te laten aan vertrouwde, deskundige personen. — Jammer slechts, dat die les zoo duur betaald moet worden en Parijs er voor het oogenblik zoo weinig profijt van heeft!

Wat de overige levensmiddelen betreft, als graan, rijst, kaas enz. hiermede gaat het al niet veel beter; minder goede tot slechte qualiteiten worden tegen zeer hooge prijzen opgekocht, waar deskundigen ongetwijfeld in staat zouden zijn geweest, veel meer goede qualiteiten tegen redelijke prijzen te verschaffen.

Toch valt het niet te ontkennen, dat van het optreden van dezen minister eene bekoring uitgaat, gelijk trouwens alle werkzaamheid, voortgesproten uit ijver en toewijding, aangenaam aandoet. In elk geval heeft hij door zijn krachtdadig optreden de approviandeering een goed eind vooruitgebracht, al had het resultaat wellicht beter kunnen zijn.

Wij gunnen het hem dan ook gaarne, dat THIERS hem den 24sten Augustus om zijn bedrijvigheid in deze aangelegenheid openlijk prijst.

III.

Intusschen bestaan er nog andere middelen, om de approviandeering te verzekeren.

Zou het niet mogelijk zijn — zoo overlegt DUVERNOIS met zijn commissie — om de in den omtrek van Parijs wonende eigenaars van vee en voorraden te bewegen, hunne artikelen naar de stad te doen overbrengen, zonder dat wij daar ons rechtstreeks mee bemoeien? Wij zouden dan op gemakkelijke wijze een vrij aanzienlijken voorraad binnen de stad krijgen, waarop in geval van nood door ons de hand kan worden gelegd.

Het idee is, zoo al niet nieuw, dan toch goed, indien het maar op de juiste manier wordt voorbereid en uitgevoerd.

Daartoe zijn echter drie zaken vooral noodig, n.l. de invoer moet zoo gemakkelijk en goedkoop mogelijk worden gemaakt, de eigenaars moeten de zekerheid hebben, dat hun vee en hun goederen behoorlijk zullen worden verzorgd en geborgen, en ten slotte moeten zij overtuigd worden, dat hun eigendomsrecht zal worden geëerbiedigd, totdat de onteigening tegen billijke vergoeding plaats heeft.

Staat een en ander onzen minister echter wel helder voor oogen?

Wat het eerste punt betreft, moet de gemeente ons helpen door haar invoerrechten op de zoo begeerde artikelen zoo laag mogelijk te stellen of nog beter geheel op te heffen.

Inderdaad zien we, dat de gemeente ons eenigszins tegemoet komt

door te bepalen, dat de inkomende rechten op alle koopwaren niet dadelijk behoeven te worden gestort, doch dat daarvoor twee solide borgens voor den tijd van drie maanden kunnen worden gesteld; worden de goederen binnen dien tijd weer vrij uitgevoerd — want men hoopt nog altijd voor de rampen van een beleg gespaard te blijven — dan vervalt de borgstelling. Eventueel binnen dat tijdvak betaalde rechten zullen alsdan worden teruggegeven.

Dit is al iets, maar veel te weinig om het gewenschte succes mee te bereiken. — Bovendien, wie blijft in deze zware dagen borg voor zijn buurman?

Ook merken wij op, dat dit besluit eerst den 20sten Augustus wordt afgekondigd, dus tien dagen na het optreden van het nieuwe ministerie, tien kostbare dagen, die nu verloren zijn.

Den 28sten Augustus — alzoo weer een week later — wordt bepaald, dat er alle dagen markt zal worden gehouden, zoodat de boeren uit de omgeving van Parijs in de gelegenheid zijn, hun waren dagelijks aan de stadbewoners te verkoopen.

Men had echter veel meer kunnen doen, men had, zooals we reeds opmerkten, den invoer geheel vrij kunnen laten, zonder de omslachtige administratieve bepaling van die schuldbekentenis onder borgstelling, welke den eigenaars drie maanden lang als een strop voor de oogen bengelt. Het is mogelijk, dat hierdoor financiële schade zoude zijn geleden, hoewel wij betwijfelen, of het verlies bijzonder groot zou zijn geweest, maar waarschijnlijk waren meer voorraden voor ons gewonnen en voor den vijand verloren gegaan en dat is toch eigenlijk de groote zaak!

Verder had men met de spoorwegmaatschappijen kunnen overeen komen om voor het transport van de in te voeren artikelen een verlaagd tarief te berekenen.

Aan den anderen kant is de gemeente echter weer te voortvarend; haar maatregelen behoeften volstrekt niet alle koopwaar te treffen, doch alleen de verplegingsartikelen, waaraan behoefte bestaat. Intuschen is dit een omstandigheid, die niet ons maar de belangen van de gemeentekas aangaat en welke wij dus verder buiten beschouwing kunnen laten; het doet toch voor de proviandeering niet ter zake, of men aan de hand van vorengenoemde, gunstige bepaling een groote hoeveelheid zijden stoffen en goudgalon op goedkoope wijze binnen de stad voert.

Wat nu het tweede punt, het onderbrengen en verzorgen der voorraden betreft, maakt ALFRED BLANCHE, de waarnemende prefect der Seine — immers CHEVREAU neemt zitting in het kabinet als minister van binnenlandsche zaken en hoopt later weer in zijn prefectuur te mogen terugkeeren — den 22sten Augustus aan de burgerbevolking bekend, dat de groote magazijnen van Trotot, Moranvillé en Godillot kosteloos ter beschikking zijn voor het opslaan van de granen, het meel, de fourage enz., welke door de eigenaars binnen Parijs worden

gebracht en dat die voorraden daar werkelijk behoorlijk zullen worden onderhouden. Wellicht — zoo merkt de optimistische prefect op, alsof hij het zelf gelooft — kunnen die voorraden na den oorlog dienen, om de landstrekken, welke van den krijg veel te lijden hebben gehad, van het noodige te voorzien.

Arme prefect! Wel verre van het land te kunnen helpen, zult ge over eenige maanden ondervinden, dat Parijs die voorraden zelf hard noodig heeft en, om met LE BOEUF te spreken, „meer dan dat!”

Bovendien worden in een zestal arrondissementen terreinen beschikbaar gesteld voor het onderbrengen van vee en levensmiddelen; het vee moet echter door de eigenaars onderhouden en gevoederd worden.

Kunnen wij evenwel van dezen maatregel veel verwachten, nu de landbouwer, die hiervan gebruikt maakt, bij zijne collega's komt klagen dat op die terreinen niets is voorbereid, om zijn have en goed te ontvangen, dat zelfs het allernoodigste voor het onderbrengen van het vee ten eenenmale ontbreekt? — Daar komt nog bij, dat die terreinen, zooals spoedig blijkt, te klein zijn, zoodat de veehouders begin September door de gemeente worden uitgenoodigd, de runderen maar weer liever zelt bij particulieren te stallen, ofschoon MORILLON meent, dat er nog wel terreinen genoeg in Parijs te vinden zijn om het vee bijeen te houden.

Wat zullen wij nu nog van het derde punt zeggen? Het is duidelijk, dat eene krachteloze regeering, waarvan men niet goed weet, wie eigenlijk de leiding heeft en waarvan het beleid zich o. m. uit door het aarzeland, als het ware druppelsgewijze uitvaardigen van besluiten, die onvolledig zijn en reeds eenige dagen na de afkondiging weer aangevuld of herroepen moeten worden — het is duidelijk, dat eene zoodanige regeering geen overgroot vertrouwen kan inboezemen. — Niemand weet, wat in de naaste toekomst te wachten is, maar alle kenteekenen voor een naderenden storm zijn aanwezig. Is het dan wonder, dat het vertrouwen van den landman in de eerbiediging van zijn eigendomsrecht op de door hem te Parijs ingevoerde artikelen en op het verkrijgen van eene ruime vergoeding ingeval van onteigening niet recht groot kan zijn?

Vaderlandsliefde is een schoone zaak, wanneer het vaderland goed betaalt! Hier echter bestaat er alle reden voor het vermoeden, dat het vaderland niet zal betalen, hetgeen tengevolge heeft, dat de vaderlandsliefde maar zeer weinig voorraden binnen Parijs brengt.

Kortom, het geheele plan van DUVERNOIS en zijne commissie moet hopeloos schipbreuk lijden op de gebrekkige, niet voldoende overdachte wijze, waarop de uitvoerende maatregelen worden genomen. Nu moge het al waar zijn, dat deze slechte afloop niet direct aan onzen journalist-handelsminister moet worden toegeschreven, het bewijst dan toch, dat het gevolgde stelsel niet deugt. — Het moet niet kunnen voorkomen, dat de plannen van een minister stranden op de besluiten van een zoo niet onwillige, dan toch ter zake onkundige gemeente.

Weer gevoelen wij hier het gemis aan een éénhoofdige, krachtige, zelfbewuste leiding; zelfs TROCHU, die thans de eerste man in Parijs behoorde te zijn, wordt op de Tuilerieën niet dan met merkbaaren tegenzin ontvangen en moet werkeloos toezien.

Intusschen heeft — nu de algeheele leiding ontbreekt en ieder een duit in het zakje wenscht te doen — ook JULES SIMON een idee, n.l. om de eenigszins gegoede families aan te sporen, zich zelf te approviandeeren, werkelijk geen kwaad denkbeeld, dat — natuurlijk weer een week nadat het is uitgesproken, n.l. 29 Augustus — ook tot uitvoering zal komen; doch dan is het reeds te laat!

Waarom is onze commissie, waarvan we zoo weinig bemerken, niet zelf en niet eerder met dit voor de hand liggend denkbeeld te voorschijn gekomen? Was men tijdig tot dezen maatregel overgegaan, dan hadden de winkeliers hunne voorraden, nadat de gezinnen zich daaruit van het noodige hadden voorzien, nog van buiten Parijs kunnen aanvullen, waarmede de approviandeering alweer gebaat zou zijn geweest. — Nu echter kunnen geen goederen meer worden ingeslagen, zoodat het nuttig effect geheel verloren gaat.

Trouwens de rechtgeaarde Parijzenaar kan nog maar steeds niet gelooven aan een langdurig beleg en neemt de raadgeving niet al te ernstig op; evenals hij zich in 1796 kleepte à la victime en partijen gaf à la victime, evenzoo gaat hij nu par mode, par blague, zooals SARCEY opmerkt, een Yorksche ham, enkele dozen confituren of sardientjes koopen, om die met trotsch aan zijn vrienden te vertoonen, als een wijze voorzorgsmaatregel voor de toekomst.

Ook wil SIMON, die werkelijk verdient in de door ons gedachte commissie zitting te nemen, aan de inwoners den raad geven, Parijs te verlaten, voor zoover zij niet in eenigerlei opzicht nuttig kunnen zijn bij de verdediging van de hoofdstad. Deze roepstem vindt echter bij de Parijzenaars allerminst gehoor; zeker, enkele vrouwen en kinderen worden door de (niet al te) bezorgde echtgenooten en vaders naar buiten gebracht, maar de mannelijke leden van het huisgezin keeren daarna zoo spoedig mogelijk weer naar Parijs terug, waar zij meenen het vaderland een grooten dienst te bewijzen met den burgerhoed tegen een gegalonneerde kepi te verwisselen. „Ce n'est pas pour le mal que „je ferai aux Prussiens; je ne sais pas tenir un fusil. Mais il faut être là!”

IV.

Intusschen komen nu ook de door de regeering aangekochte levensmiddelen te Parijs binnen, in de eerste plaats, n.l. 14 Augustus, de vleeschconserven van onzen militaire Intendant PERRIER, vervolgens de door de ijverige commissionnaires CARDOU en ROLLIN bijeengebrachte, belangrijke voorraden en ten slotte de helaas niet belangrijke hoeveelheden, geleverd door de ons bekende barones en haar collega's.

Al deze voorraden, welke nog dagelijks vermeerderen en zich allengs

aan de stations ophoopen in schromelijke wanorde, moeten zoo spoedig mogelijk vandaar worden weggehaald door de prefectuur der Seine en in magazijnen worden geborgen, een taak, die zelfs bij eene jarenlang zorgvuldig overdachte voorbereiding niet gering is te achten, doch thans, nu niets is voorbereid en alles à l'improviste moet gebeuren, schier hopeloos mag genoemd worden. Om de verwarring nog meer volkomen te doen zijn, loopen de Rijks- en Gemeenteambtenaren elkander voortdurend in den weg; immers de Staat heeft de voorraden aangekocht en de Gemeente zal ze opslaan, zoodat — nu eene goede regeling ontbreekt en niemand weet, hoever zijn bevoegdheden zich uitstrekken — beide categorieën van ambtenaren beschikkingen nemen, welke noodwendig met elkaar in botsing zullen komen.

Bovendien moeten wij, om die voorraden behoorlijk te kunnen bergen, de beschikking hebben over een voldoende aantal pakhuizen en de prefect van de Seine bemerkt thans met schrik, dat Parijs geen handelsstad is en bijgevolg geen pakhuizen bezit, behalve dan de magazijnen Trotot, enz., welke, zooals wij reeds zagen, in gebruik zijn genomen voor de berging van particulier ingevoerde voorraden. Hij moet dus wel, van den nood een deugd makende, beslag leggen op een aantal lokalen en gebouwen in de stad (welke eerst nog moeten worden opgezocht) en deze zoo goed en zoo kwaad als het gaat, inrichten tot magazijnen.

Dit vordert echter weder geruimen tijd en de tijden zijn thans zoo kostbaar! Hoeveel dagen zouden waarschijnlijk gewonnen zijn geweest, hoeveel wanorde zou voorkomen zijn, indien wij reeds te voren het oog hadden kunnen vestigen op een aantal gebouwen, geschikt tot inrichting van magazijnen en wij tevens overdacht hadden, hoe de voorraden op de beste manier naar die gebouwen waren over te brengen en te beheeren!

Met het toezicht over die magazijnen, die allens tot een aantal van 29 aangroeien, wordt de ons reeds bekende directeur van de Caisse de la Boulangerie, PELLETIER, belast, aan wien een uitgebreide staf van personeel wordt toegevoegd, waaronder wij opmerken LE BLANC, die de magazijnen met groote moeite heeft aangewezen en in orde gebracht, BIOLLAY, „très zélé et dévoué,” die het eigenlijk administratief beheer zal voeren en — vooral niet te vergeten — MORILLON, chef de bureau, die eenmaal zijne waardevolle souvenirs zal schrijven, waarvoor wij hem dankbaar zijn.

En zoo kunnen dan de van 15 Augustus tot 25 September aangekochte voorraden in onze 29 magazijnen worden opgeslagen, ofschoon — gelijk we reeds opmerkten — niet zonder verwarring en twist.

Iederen avond, zoo verhaalt ons MORILLON, houdt PELLETIER rapport met zijne ondergeschikten, waarop het gebeurde van den dag wordt besproken en de bevelen voor den volgenden dag worden gegeven.

Dagelijks zullen de goederen aan de stations door speciaal daarvoor aangewezen agenten worden in ontvangst genomen en naar de maga-

zijn overgebracht, voor zooveel zij althans daarin niet door de ambtenaren van DUVERNOIS zullen worden bemoeilijkt en tegengewerkt.

De administratieve arbeid, aan het beheer dier voorraden verbonden, wordt tot tamelijke tevredenheid van MORILLON op eenvoudige wijze verricht. Dagelijks zendt elk magazijn een staat van de ontvangsten en uitgaven bij PELLETIER in, zoodat deze te allen tijde kan nagaan, hoeveel er in zijn 29 magazijnen voorradig is. Om de 5 dagen wordt uit die gegevens een algemeen overzicht samengesteld en gezonden aan DUVERNOIS en aan TROCHU, die beiden deze met zooveel zorg bewerkte staten voorloopig ter zijde leggen.

Zullen wij deze regeling doeltreffend noemen? — Slechts in zoverre, dat althans voor dit onderdeel een soort van regelmaat wordt geschapen. Doch welk nut kan de regeering trekken uit de omstandigheid, dat zij precies op de hoogte is van hetgeen in die 29 magazijnen is geborgen, wanneer zij aan den anderen kant totaal onbekend is met de hoeveelheden, welke door haar bovendien zijn of kunnen worden onteigend en elders — in de magazijnen Trotot, enz. — opgeslagen liggen! De regeering heeft dan ook nimmer geweten, over hoeveel levensmiddelen Parijs in het geheel te beschikken heeft. — Intusschen is het prijzenswaard, dat PELLETIER met alle hem ten dienste staande middelen er naar streeft, den minister van handel en den gouverneur op de hoogte te houden van den stand der zaken, voor zooveel hem betreft; wij mogen er hem geen verwijt van maken, dat een dergelijke regeling door de regeering niet is ingevoerd voor de voorraden, welke niet onder zijn ressort staan en waartoe ook het aangekochte vee behoort.

Waarom echter is het onderbrengen en verzorgen van dit vee niet eveneens toevertrouwd aan de gemeente? Volgens den door LOUVET aangenomen en door DUVERNOIS gevolgden stelregel, zou de gemeente zorgdragen voor het bergen van alle door den minister aangekochte voorraden, dus ook van het vee. Nu moge dit stelsel al of niet onze volle goedkeuring wegdragen, (zou het niet veel beter zijn geweest, de geheele approviandeering onder éénhoofdige leiding te stellen?) nu het stelsel eenmaal bestaat, moet het o. i. ook geheel gevolgd worden! Om welke reden breekt thans de regeering bij het onderbrengen van het vee met de door haar zelf gemaakte regeling? Is het, om de zaak der approviandeering meer ingewikkeld te maken en om meer verwarring te stichten? Of zullen wij liever gelooven, dat 's ministers ambtenaren vreezen te veel op de vingers te worden gekeken door het deskundig gemeentepersoneel? — Het heeft er althans alle schijn van, want als op een vroegen Zondagmorgen in September een der ambtenaren der prefectuur zijn vrijen tijd wil besteden, met in het Bois de Boulogne het veepark uit de verte in oogenschouw te nemen, wordt hij, ofschoon zijn qualiteit en naam noemende — of misschien wel juist daarom — als een gevaarlijke spion gearresteerd en voor den generaal DUCROT gebracht; gelukkig voor onzen ambtenaar ziet

deze generaal de zaak niet zoo ernstig in en laat hij hem onmiddellijk weer op vrije voeten stellen.

Hoe dan ook, de regeering zal zelf zorg dragen voor het onderbrengen van het vee, waarmede dus de Prefectuur der Seine geenerlei bemoeienis heeft. Hoogstens mogen de gemeenteambtenaren de behulpzame hand bieden bij het nagaan van het gewicht der dieren, waarmede de agenten der regeering niet bijzonder op de hoogte schijnen te zijn.

Nadat men het vee eerst hier, dan weder daar heeft ondergebracht en nergens een geschikte plaats heeft gevonden, wordt eindelijk, 30 Augustus, het Bois de Boulogne definitief als veepark aangewezen en de dieren aldaar, voor zooveel mogelijk, in noodstallen of onder afdaken geborgen. Ook in de Jardin des Plantes wordt eene aanzienlijke veestapel bijeengebracht. — Omdat de regeering zelf niet over het noodige personeel beschikt, om het vee naar eisch te verzorgen en evenmin weet, waar zij dit personeel vandaan zal halen, wordt bij aanplakking bekend gemaakt, dat een ieder, die in staat en genegen is de runderen enz. te voederen, te verzorgen en te bewaken, zich daartoe kan aanmelden te La Villette.

Van een administratief beheer dezer kudde is voorts, zooals MORILLON tot zijn leedwezen opmerkt, weinig of geen sprake, waarmede dus ook de zoo noodige controle op de spaarzaamheid in het gebruik niet kan worden uitgeoefend.

De brandstoffen zijn vergeten en behoeven dus niet te worden opgeslagen.

Het scheelt maar heel weinig of ook een andere, niet minder gewichtige aangelegenheid wordt eveneens over het hoofd gezien DUVERNOIS, voorgelicht, helaas niet door zijne stilzwijgende commissie, maar door PELLETIER, bemerkt te elfder ure, dat hij, om van het aangekochte graan brood te kunnen bakken, dit eerst tot meel moet vermalen en dat hiervoor molens moeten gebouwd worden, daar Parijs die niet heeft. Terwijl de gemeente 50 paar en later nog 200 paar molensteenen aankoopt bij de firma CAIL zal de hoofdingenieur BOUNICEAU er 300 paar voor de regeering aanschaffen en zal het Ministerie zorgen voor de organisatie en installatie van den geheelen maaldienst. Geheel voldoende is dit niet, daar er, volgens de berekening van MORILLON, minstens 700 paar molensteenen noodig zijn, maar de regeering en de gemeente mogen al heel blijde zijn met hun 550 paar, welke nog juist bijtijds kunnen worden afgeleverd.

V.

Wat is er inmiddels van het eenmaal zoo fiere Keizerrijk overgebleven?

De Keizer, die het opperbevel, hetwelk hij niet in staat is geweest met succes te voeren, reeds lang heeft neergelegd, zou zoo gaarne het eenmaal in het kamp van Chalons aan TROCHU gegeven woord —

(hem zoo spoedig mogelijk naar Parijs te zullen volgen) — gestand doen! Het noodlot wil echter anders! — „Ne pensez pas à revenir ici”, schrijft hem de Keizerin „si vous ne voulez déchaîner une épouvantable „révolution” en vervolgt daarop veelbetekenend: „On dirait ici, que „vous fuyez le danger.” — En zal men dan nu zooveel beters van hem zeggen? Zal men nu niet zeggen, dat hij doelloos en troonloos rond-dooft, verbannen van zijn Parijs, en tot last van dat leger, hetwelk hij beloofd had ter overwinning te zullen leiden en waarvoor hij zich thans niet meer openlijk durft te vertoonen? Zelfs zijn trouwste aanhangers vallen hem af, zoodat hij, die na een glorievolle veldtocht ongetwijfeld door geheel Frankrijk zou zijn toegejuicht, thans als reeds onttroonde Keizer, ziek naar lichaam en geest, troosteloos alleen staat in zijn ongeluk!

Het Keizerrijk heeft uitgediend! Slechts de naam bestaat nog, doch vindt weinig of geen weerklank meer bij het Fransche volk, of het moet dan een wanklank zijn!

Doch wat heeft dit alles met de approviandeering van Parijs te maken? „Zeer veel, mijne vrienden,” zoo knikt DUVERNOIS zijne getrouwe commissie toe, terwijl hij zijne portefeuille inpakt, „het beteekent, dat ook „ik de met zooveel moed aangevangen taak zal moeten neerleggen en „een ander het pas begonnen werk zal voortzetten en, naar wij hopen, „tot heil van het vaderland zal voleindigen.”

Worden niet in den vroegen morgen van den 4^{den} September de bewoners van de Rue de Rivoli uit hun slaap gewekt door het onheil-spellend bericht, door de omroepers luidkeels uitgedalmd, dat NAPOLEON III is gevangen genomen? Helaas! de geruchten van gisterenavond blijken maar al te zeer waarheid te zijn geweest! In de ochtendbladen wordt de ramp, die Frankrijk twee dagen te voren te Sedan getroffen heeft, in haar vollen omvang medegedeeld, zooals zij door PALIKAO reeds in den afgelopen nacht aan het Wetgevend Lichaam is verkondigd.

Dit is de gequadeslag voor het reeds stervende Keizerrijk; noch de zwakke poging van PALIKAO in de middagzitting van dien gedenkwaardigen 4^{den} September, noch het evenzeer zwakke protest van den Senaat, nadat de afzetting een feit is geworden, kunnen redding brengen; terwijl het volk de vergaderzaal van het Wetgevend Lichaam binnenstormt en met donderend geraas de afzetting en de proclamatie der Republiek eischt, weten de ministers niet beter te doen, dan de zaal en daarmede de geschiedenis uit te sluipen. Ook de ongelukkige Keizerin neemt heimelijk de vlucht naar Engeland en zoo is de omwenteling, gelukkig zonder veel bloedvergieten, binnen enkele uren tijds een voldongen feit geworden.

Intusschen moet het gezag, in welken vorm dan ook, zoo spoedig mogelijk hersteld worden en dus vormt zich uit den chaos eene voorloopige regeering, waarin o. m. zitting nemen GAMBETTA, JULES SIMON, JULES FAVRE, FERRY, ARAGO, ROCHEFORT, enz., kortom, mannen, sinds jaren erkend als de leiders der Republikeinsche partij en als heftige tegenstanders van de thans vervallen dynastie.

TROCHU, de gouverneur van Parijs, wordt benoemd tot voorzitter van dit comité van Nationale verdediging; dat is — en terecht — de *conditio sine qua non*, waarop hij zijne medewerking aan het nieuwe gouvernement in deze hachelijke omstandigheden wil verleen; thans moet een soldaat aan het hoofd staan, om te redden, wat te redden valt.

Of TROCHU veel hoop heeft, aan den loop der oorlogsoperatiën een gunstige wending te kunnen geven? Aan zijn vrienden laat hij zich dezer dagen ontvallen: „Quand on a tenu la queue de la poule et „qu'elle vous est restée dans la main, il ne faut plus chercher à faire „une omelette.”

Benijdenswaard is zijne positie geenszins, geregelde troepen heeft hij nagenoeg niet te zijner beschikking, en er valt vooreerst niet aan te denken, met de ongeoefende en ongedisciplineerde „mobiles” het hoofd te bieden aan het zegevierende Duitsche leger, zoodat een offensieve verdediging op groote schaal niet veel kans op slagen biedt; de luchtige opvatting, die de Parijzenaars van de meest ernstige zaken hebben, doet hem terecht betwijfelen, of hij ook van die zijde op medewerking kan rekenen. (JULES CLARETIE bemerkt met verwondering, doch niet eens met bijzondere verontwaardiging, dat de Parijsche werklieden den 9^{den} September weigeren aan het in staat van verdediging brengen der forten te arbeiden, omdat het zoo regent).

Met wie zullen wij thans echter de zaken der approviandeering behandelen? Onze twee commissies zijn spoorloos verdwenen, alsof ze nimmer bestaan hadden, ETIENNE ARAGO wordt benoemd tot Maire van Parijs, terwijl MAGNIN de opengevallen plaats van minister van handel zal innemen. Blijkbaar zullen wij dus met deze in de eerste plaats te maken hebben.

Zou het nu echter voor onzen PERRIER, of welken militairen Intendant ook, niet de rechte tijd zijn, om zich aan het hoofd van den geheelen verplegingsdienst in Parijs te stellen? Want is het vraagstuk van de approviandeering en de regeling der verpleging, nu een beleg werkelijk voor de deur schijnt te staan, niet van het hoogste gewicht, ja, is het niet onafscheidelijk verbonden aan de zaak der Nationale Verdediging?

Hoe gaarne hadden wij dan ook thans gezien, dat deze dienst gesteld werd onder de krachtige, zelfbewuste leiding van één man, deskundig op verplegingsgebied, gewend met personeel en personen om te gaan, vertrouwd met de militaire begrippen en toestanden, doch evenzeer bekend met de burgerlijke gebruiken, maar bovenal iemand, die durft aan te pakken en te organiseren.

Natuurlijk kan TROCHU, hoewel de geheele verantwoordelijkheid dragende, dezen dienst niet zelf leiden; hij heeft ander werk te doen en kan onmogelijk alles tegelijk op zich nemen. — Ook de Chef van zijn Staf, de generaal SCHMITZ, heeft zoo enorm veel andere, uiteenloopende zaken aan het hoofd, dat d'HÉRISSEON zijne betrekking toch

als reeds vergelijkt met een hel op aarde, zoodat wij waarlijk niet mogen vergen, hem bovendien nog met dezen post te belasten.

Maar waarom wordt aan het Hoofdkwartier van onzen Gouverneur geen Intendant toegevoegd, om de geheele leiding van den verplegingsdienst op zich te nemen, of althans om een deskundig advies te kunnen geven? Zou een daartoe geschikt persoon onder geen van onze militaire Intendanten te vinden zijn? Of heeft men niet de moeite genomen, er naar te zoeken, ja, heeft men er eigenlijk wel een oogenblik aan gedacht?

En toch, nu wij eenmaal aan het omwentelen en herscheppen zijn is het — zooals we reeds opmerkten, — zulk een bij uitstek geschikt oogenblik om ook in deze aangelegenheid eenige orde en regelmaat te brengen.

Tot ons leedwezen bespeuren wij echter niets van dit alles en het vraagstuk der approviandeering en verpleging blijft dus voorloopig, evenals voorheen, tusschen verschillende autoriteiten en bestuurslichamen onopgelost hangen en een ieder, die daar lust toe gevoelt, mag zijne krachten aan de oplossing beproeven, waardoor in den bestaanden toestand van mengelmoes en wanorde vooreerst geen verandering wordt gebracht.

VI.

Het is een zeldzaam verwarde geschiedenis, die wij ons voorgenomen hebben te verhalen, en daar vele officieele bescheiden door brand vernietigd zijn, moeten wij onze kennis vergaren uit Souvenirs en Mémoires, die meermalen zeer onvolledig of tegenstrijdig zijn.

In één opzicht stemmen evenwel alle bronnen wonderwel overeen, n.l. dat er in de verplegingszaken de grootst mogelijke wanorde heerscht.

Een der eerste vragen, die zich thans — met het beleg voor oogen — aan ons opdringen, is zeker wel: „Hoe lang zal Parijs het kunnen „volhouden?” „Drie maanden!” zoo zegt JULES FAVRE, de nieuwe minister van Buitenlandsche Zaken, in het Journal Officiel van 7 September. „Twee maanden!” is het niet minder besliste antwoord van MAGNIN in hetzelfde blad van 8 d. a. v.

Onze brave Maire, die meent, dat de waarheid in het midden ligt, zal over eenige dagen verkondigen, dat de approviandeering voor 2 $\frac{1}{2}$ maand verzekerd is.

Welnu, MORILLON, die ons het meest betrouwbaar toeschijnt, rekent ons voor, dat geen van drieën het bij het rechte eind heeft, hetgeen ons vooral van MAGNIN ten zeerste verbaast. Hij althans had de opgaven van PELLETIER kunnen naslaan en daaruit o. m. kunnen zien, dat de meel- en graanvoorraden, vooral indien maar tijdig tot rantsoeneering wordt overgegaan, veel langer kunnen strekken. En wat het vleesch betreft, is VICTOR HUGO, die er niets van weten kan, bij slot van rekening nog het dichtst bij de waarheid met zijn:

„Préparez-vous à des ragouts”
 „De rats aux champignons d'égouts.”

Want, al behoeven wij nu niet direct onze toevlucht te nemen tot rattenpasteien, wij zullen ons toch reeds vóór het eind dezer Septembermaand moeten gaan gewinnen aan het gebruik van paardevleesch.

Het is dus zaak, dat MAGNIN op maatregelen peinst, om zoo zuinig mogelijk verbruik van vleesch te bevorderen; doch, hoe lang hij ook moge peinzen, (niet te lang, Magnin, anders wordt het inmiddels te laat!) steeds zal hij daarbij — zoo wil het ons toeschijnen — op het eenige radicale middel, de rantsoeneering, moeten terugkomen, waarbij bepaalde rations worden vastgesteld, niet alleen voor vleesch, doch voor alle hoofdvoedingsmiddelen, zoodat wij van den aanvang af verzekerd zijn, dat de voorraden op de meest oordeelkundige, spaarzame wijze worden verbruikt en er in geen enkel opzicht verspilling plaats heeft.

Hoe wil dit middel echter kans van slagen hebben, waar bij een verwarden, in het minst niet georganiseerden verplegingsdienst, alle contróle op het stelsel van rantsoeneering onmogelijk is?

Bovendien merken wij op, dat het volk blijkbaar wars is van alle rantsoeneering en de regeering, naar het schijnt, den moed en dus ook de kracht mist, dezen allernoodzakelijksten maatregel reeds thans tegen den wil van het volk door te drijven.

MAGNIN moge dus verder peinzen, doch voorloopig zonder resultaat.

Ten einde echter te voorkomen, dat de vleeschprijzen op schandelijke wijze worden opgevoerd, wordt door de regeering, bij decreet van 11 September aan MAGNIN opgedragen, prijsgrenzen voor den verkoop van vleesch vast te stellen.

Onze minister, uit zijne overpeinzingen opgeschrikt, „se mit de suite „à la besogne”, zoodat reeds den 13^{den} wordt bekend gemaakt, dat het vleesch voor den detailverkoop in 3 qualiteiten zal worden verdeeld, waarvoor wekelijks prijzen zullen worden vastgesteld. — Welk nut kunnen wij echter van dezen maatregel verwachten, nu deze niet gepaard gaat aan een goed gecontróleerd stelsel van rantsoeneering? Zal nu juist niet het omgekeerde van een zuinig verbruik worden verkregen en — daar een ieder tegen matigen prijs mag koopen, zooveel hij belijft — verspilling van dit kostbaar artikel in de hand worden gewerkt?

Het moet dan ook op den duur voor een ieder en zelfs voor MAGNIN hoe langer zoo meer duidelijk worden, dat de bestaande toestand niet deugt en niet mag worden bestendigd; voorloopig echter is Parijs, dat het nog nooit zoo goed heeft gehad, opperbest tevreden, zonder te denken om den dag van morgen! — Ook MAGNIN is tevreden met zijn eerste beschikking (er moge dan later van komen, wat er wil) en laat vooreerst niets meer van zich hooren; alleen zien wij, dat hij doorgaat met de door DUVERNOIS begonnen aankooopen en dat onder zijn bestuur de bestelde molensteenen, tot groote vreugde van PELLETIER, nog juist intijds worden afgeleverd.

Welk een verschil, tusschen dezen minister en zijn voorganger! Terwijl wij DUVERNOIS steeds met veel luidruchtigheid en bedrijvigheid aan het werk zagen, bemerken wij van de aanwezigheid van zijn opvolger slechts enkele malen een spoor en schijnt hij bij voorkeur niet gestoord te willen worden in zijne overdenkingen.

Willen wij hem dan ook nu maar voorloopig met rust laten, (n.l. tot 26 September) en onze blikken liever wenden naar het nieuwe gemeentebestuur? Het wordt nu toch langzamerhand tastbaar dat — voor zoover er van leiding in den verplegingsdienst sprake is — deze hier gezocht moet worden.

Aan het hoofd van de verschillende takken van den gemeentelijken dienst worden BRISSON, FLOQUET en CLAMAGERAN als „adjoints” gesteld, waarvan laatstgenoemde de zaken der verpleging met veel ijver en toewijding zal behartigen. Voorts benoemt ARAGO, die er blijkbaar geen het minste bezwaar in ziet, dat hij zelf nog niet officieel is aangesteld, een 20-tal maires voor de 20 arrondissementen, waarin Parijs is verdeeld.

Dit zijn wel de meest ingrijpende veranderingen, welke onder het nieuwe régime worden aangebracht, want ARAGO, die terecht meent, dat geen heil is te verwachten van een maatregel, om alle subalterne ambtenaren van het vorig bewind te ontslaan en door nieuwe, ongeroutineerde krachten te vervangen, laat de meeste functionarissen op hun post blijven.

En zoo kan dan het opnieuw georganiseerde gemeentebestuur voortgaan met de verplegingszaken te behartigen, in mede- of tegenwerking van de door de regeering genomen besluiten, al naar het belieft, en al die maatregelen nemen, welke de regeering aan dat bestuur overlaat of vergeet.

Ofschoon er in deze opgewonden dagen vele dwazen worden gevonden, die vast overtuigd zijn, dat de oorlog met de gevangenneming van Keizer NAPOLEON en de proclamatie der Republiek eigenlijk uit is, — (immers het KEIZERRIJK heeft den oorlog gewild, doch de REPUBLIEK verlangt dien niet en wenscht niets liever dan de vrede, vooral daar ze geen kans ziet, aan de oorlogsoperatiën een gunstige wending te geven) — zijn er toch ook weer anderen, verstandiger dan zij, die, nu de weg naar Parijs open ligt, van den eenen dag op den anderen de komst der Pruisen verwachten en die met al hun have en goed een toevlucht zoeken binnen de muren van Parijs.

Voorts laten speculanten, zooals SARCEY opmerkt, thans in allerijl levensmiddelen naar Parijs komen, nu wel niet in zoo groote hoeveelheden, dat de approviandeering daarmede metterdaad gebaat wordt, maar toch groot genoeg om, met de goederen van de naar Parijs vluchtende plattelandsbevolking, aan de poorten en de stations een grenzelooze verwarring te veroorzaken.

CLAMAGERAN, die hoofdschuddend deze overweldigende opeenhooping van goederen heeft aanschouwd, en terecht meent, dat alle maatregelen moeten worden genomen, om een spoedige overbrenging daarvan

binnen de stad te bevorden, dringt bij ARAGO met klem op algeheele schorsing van de invoerrechten aan, welke maatregel dan ook bij decreet van 9 September genomen wordt.

MORILLON schijnt zich hiermede niet bijster te kunnen vereenigen en wel omdat de stad, waarvan thans juist zoovele geldelijke offers zullen geveerd worden, zich daardoor een rijke bron van inkomsten ziet ontgaan; bovendien schijnt het decreet, dat van alle goederen en niet alleen van levensmiddelen spreekt, zoodanig geredigeerd te zijn, dat het tot het plegen van allerlei fraude aanleiding kan geven.

De maatregel zelf — afgescheiden van de redactie en de wijze van uitvoering — lijkt ons evenwel de eenige juiste toe en had, gelijk we destijds opmerkten, reeds in Augustus onder DUVERNOIS moeten genomen worden. Het geldelijk belang der stad moet hier opgeofferd worden aan de dringende noodzakelijkheid ruimte te maken en opstopping van goederen te voorkomen, wil men geen gevaar loopen, dat vele voorraden achterblijven en in handen van den vijand vallen.

Ook de 71 maires uit de omgeving van Parijs, die niets van het voorstel van CLAMAGERAN afweten, vragen den 9den September — dus op den dag, dat het decreet wordt afgekondigd — aan JULES FERRY om tijdelijke opheffing der invoerrechten voor Parijs, een bewijs, dat het genomen besluit nog zoo dwaas niet is.

Één ding bespeurt voorts CLAMAGERAN met genoegen, n.l. dat de door de Regeering aangekochte voorraden, voorzoover die in de stads-magazijnen zijn opgeslagen, in overeenstemming blijken te zijn met de administratieve opgaven van PELLETIER, een feit, dat in deze dagen van verwarring wel verwondering mag baren en waarvoor aan het „bureau de l'approvisionnement” een goedkeuring niet mag worden onthouden.

VII.

En zoo zijn wij dan genaderd tot den 19den September, de datum van insluiting der stad Parijs, waarmede het onmogelijke mogelijk, het ongelooflijke waarheid is geworden. Gisterenmiddag te 3 uur heeft de laatste gewone posttrein Parijs over de westerlijn verlaten, zoodat wij thans geheel van de buitenwereld zijn afgesloten. Europa, zoo lezen wij in de dagbladen „qui a reçu de Paris tant de lumières et qui n'a „jamais vu sa gloire sans un secrète envie, l'abandonne. Mais Paris, „nous en sommes persuadés, prouvera qu'il n'a pas cessé d'être le „rempart le plus solide de l'indépendance française”. Wij willen het althans hopen!

Doch waarom staat daar JULES FAVRE, de man, die nog kort geleden zoo fier sprak van „ni une pouce de notre frontière, ni une pierre de „nos forteresses”, thans met tranen in de oogen en tranen in de stem te Ferrières tegenover den onbuigzamen BISMARCK, aan wien hij tevergeefs tracht milde voorwaarden voor een wapenstilstand af te smeeken?

Is dat niet een vingerwijzing, dat het met die soliditeit van het laatste bolwerk onzer onafhankelijkheid maar matig gesteld is? Hoe kan het ook anders met een half oproerige bevolking in St. Antoine, met metselaars, die niet willen werken als het regent, met een approviandeering, die nog niet is afgeloopen en een verplegingsdienst, die nog niet is georganiseerd?

Uit wiens naam spreekt bovendien deze minister, uit naam van het volk, uit naam van het Gouvernement der Nationale Verdediging, of veeleer uit zijn eigen naam? Hoe denkt TROCHU over dezen stap van JULES FAVRE? Wij weten het niet, doch een van de officieren van zijn staf laat zich zeer oneerbiedig als volgt uit: „Si les dames âgées se „mèlent de nos affaires, maintenant, ce sera propre”.

Het is voorts duidelijk, dat van een voortzetting der eigenlijke approviandeering thans geen sprake meer kan zijn. Hoogstens zullen nog met veel moeite en onder bescherming van het geschut van het fort Mont-Valérien een 4 à 5000 H.L. aardappelen uit de omgeving worden binnengebracht, doch verder is Parijs aangewezen op hetgeen reeds aan verplegingsartikelen binnen de stad is.

Hoe lang zullen wij het daarmede kunnen volhouden? Het zou MAGNIN niet moeilijk vallen daarop een antwoord te geven, wanneer hij maar wist, hoe groot het aantal te verplegen hoofden is en hoeveel verplegingsartikelen van elke soort aanwezig zijn.

Zou het daarom geen zaak zijn, zoo vraagt nu of eenige dagen later, PELLETIER, om eene buitengewone volkstelling te houden? Wanneer men die in een groot aantal wijken tegelijkertijd volgens één systeem laat uitvoeren door daartoe geschikte personen — er zijn thans leegloopers genoeg, die dagelijks de oude troonzaal van het stadhuis overstroomden — dan kan men binnen korten tijd een nauwkeurig overzicht verkrijgen van de binnen Parijs aanwezige bevolking en daarmede rekening houden bij de onvermijdelijke rantsoeneering. En zou het dan tevens geen aanbeveling verdienen, nu eindelijk eens na te gaan, op welke verplegingsvoorraden Parijs rekenen kan? Wij weten zulks alleen met vrij groote nauwkeurigheid van de door de gemeente opgeslagen goederen en, helaas, ook van de brandstoffen; van de eerste (graan, aardappelen, spek, beschuit, zout enz.) hebben wij de lijsten van PELLETIER, die door CLAMAGERAN zijn gecontroleerd, van de laatste weten wij, helaas zeer nauwkeurig, dat er niets is opgelegd. Doch hoe ver wij met het zoo belangrijke vraagstuk der vleeschvoorziening zijn, alsmede met de artikelen, welke *niet* onder beheer van de gemeente staan, is met geen mogelijkheid te zeggen.

Wanneer aan de plannen van PELLETIER uitvoering ware gegeven, zouden wij althans een basis gehad hebben, waarop een verplegingsdienst zou kunnen worden opgebouwd, te beginnen met een evenredig stelsel van rantsoeneering. — Nu echter alle gegevens daartoe ontbreken en de Regeering bovendien huiverig is, om de bevolking op rantsoen te stellen, kunnen wij niet anders doen, dan lijdelijk toezien, hoe de door

DUVERNOIS aangekochte veestapel (35000 runderen, 186000 schapen en 9200 varkens), waarvan Parijs volgens onze berekening tot begin December had kunnen leven, tusschen 19 September en 11 November geheel verdwijnt, hoe daarna 56000 paarden, zooals DECROIX nauwkeurig heeft geteld, worden opgegeten en vervolgens honden- en katenslachterijen worden opgericht, ja, zelfs een rattenbeurs onder den rook van het stadhuis wordt geopend.

Ongetwijfeld zal het met de broodvoorziening denzelfden weg opgaan als met de vleesch- en rattenaffaire, indien niet de Directeur der Caisse de la Boulangerie daarvoor zorgvuldig waakt; en toch zullen alle voorzorgen en bemoeienissen van PELLETIER niet kunnen voorkomen, dat het ook daarmede op den duur niet geheel naar wensch zal gaan, omdat het eenige juiste middel voor een zuinig verbruik hem is ontzegd. „La consommation de pain ne sera pas rationnée” is het wachtwoord der Regeering.

Evenzoo is het gesteld met de overige levensmiddelen. De meeste soorten, zoo zegt men ons, zijn thans nog in overvloed aanwezig, maar het is zeer twijfelachtig, of bij het volslagen gemis van elke bepaling betreffende een beperkt verbruik niet spoedig gebrek zal intreden.

Daarbij is het een merkwaardig verschijnsel, dat SARCEY en ieder Parijzenaar — nu allerwege over approviandeering gesproken wordt — zulk een razenden honger gevoelen, dat zij, nu er nog overvloedig gelegenheid toe is, veel meer eten, dan zij ooit te voren hebben gedaan. Jammer slechts, dat deze approviandeering van het lichaam niet van blijvenden aard kan zijn.

Intusschen — al wil men voorloopig niets weten van volkstelling en van rantsoeneering — er moet iets gedaan worden; er moet de eene of andere regeling worden getroffen, om eene behoorlijke verstrekking van de met zooveel moeite bijeengebrachte voorraden mogelijk te maken.

Wie zal echter met het ontwerpen van die regeling en met de geheele uitvoering daarvan worden belast? Zal het MAGNIN zijn of een ander openbaar persoon, of zal daartoe eene commissie worden benoemd? Het doet er inderdaad weinig toe, of men aan het hoofd van den verplegingsdienst één persoon, dan wel eene commissie gesteld ziet, mits die laatste volkomen eendrachtig, vlot en doortastend werkt en haar tijd niet zoekbrenkt met het houden van spitsvondige redeneeringen, zonder overtuigd te worden en zonder een besluit te nemen. — Of dit bij een commissie echter wel altijd het geval zal zijn, mag met recht worden betwijfeld; voor eene langdurige voorbereiding in vreedstijd is zulk eene vereeniging van ter zake deskundige personen bij uitnemendheid geschikt; treedt daarna de oorlogstoestand in, dan zullen de leden hun reeds lang te voren overdachte en besproken taak wellicht zonder aarzeling kunnen volvoeren.

Maar in ons geval is het te laat om langdurig te wikken en te wegen; nu moet à l'improviste gehandeld worden en daartoe moet één man

met een vast karakter en onverzettelijken wil aan het hoofd van dezen dienst staan, hij moge zich dan eene commissie toevoegen of niet.

MAGNIN, die vermoedelijk geen tijd heeft en ook geen roeping gevoelt, om zelf die man te zijn, denkt er echter anders over en stelt voor eene Commission des Subsistances te benoemen, waartoe bij decreet van den 26sten September besloten wordt.

En zoo maken wij dus, in een tijdsverloop van nauwelijks 1 $\frac{1}{2}$ maand kennis met eene derde commissie, de grootste en onbelangrijkste van alle. Voorzitter zal zijn de Minister van Openbaar Onderwijs, JULES SIMON, terwijl als leden zitting zullen nemen MAGNIN, ARAGO, CLAMAGÉAN en nog 10 andere personen, die wij, hoe verdienstelijk zij ook in hun overige werkzaamheden mogen zijn, hier met stilzwijgen kunnen voorbijgaan. Een van hen, GAMBETTA, zal reeds 6 October per luchtballon Parijs en de Commissie verlaten, terwijl hij, wat ons betreft, de overige leden zonder veel bezwaar had kunnen medevoeren.

Het is merkwaardig, met welk een bevalligen zwier en gemakkelijkeid deze Commissie zich van haar reusachtige en verantwoordelijke taak meent te moeten kwijten. Zal zij b.v. niet den 8sten October doen voorschrijven, dat iedere maire een stelsel van rationneering van eigen maaksel en vinding mag volgen, totdat de Commissie een algemeen systeem zal hebben aangenomen? (hetgeen echter nimmer zal geschieden.) En worden zoodoende, gelijk wij naderhand zullen zien, niet de grootste verwarring en onbillijkheid geschapen? En toch is niets zoo bedenkelijk in een hongerige, half oproerige stad, dan wanneer het volk bemerkt, dat het ééne gedeelte gebrek lijdt, terwijl een ander gedeelte, zonder verklaarbare reden, nog van voedsel kan worden voorzien. Reeds vóór 80 jaar riep MARAT tot het volk: „Wie kan zeggen, dat hij recht heeft om te eten, zoolang gij geen brood hebt?” Welke zullen de gevolgen zijn, indien deze woorden in een minder bedeelde wijk thans weder in herinnering worden gebracht?

Behalve deze schijnregeling zullen wij van onze Commissie niet veel bijzonders bemerken. MAGNIN vrage zich af, of het wel de moeite waard was, haar daarvoor alleen in het leven te roepen!

VIII.

Het is alzoo blijkbaar, dat de Verplegingscommissie nimmer een centraal besturend orgaan zal worden; hoogstens zal zij in December met klagende, nauwelijks hoorbare stem het gebrek aan meel en brood bejammeren, zonder zelf de hand aan de ploeg te slaan, om — op welke wijze dan ook — eenigszins aan dit gebrek tegemoet te komen.

Intusschen moeten de verplegingszaken met of zonder centrale leiding voortgang hebben.

Het gemeentebestuur van Parijs heeft reeds den 21sten September, dus kort voor de benoeming der Verplegingscommissie, een grondslag-

prijs voor het brood vastgesteld, in navolging van hetgeen de Regeering den 11den September ten opzichte van het vleesch heeft gedaan. Die prijs zal elke week opnieuw worden berekend door eene broodcommissie, waarin eenige deskundigen zitting nemen onder voorzitterschap van CLAMAGERAN.

Voortaan zal iedere bakker wekelijks een hoeveelheid meel uit de stadsmagazijnen kunnen ontvangen, niet grooter, dan voor zijn cliëntèle gedurende een week aan brood noodig is. Naarmate de voorraden graan en meel uitgeput raken en er twijfel rijst, of deze bakkers wel spaarzaam en eerlijk hunne grondstoffen verwerken, zullen die verstrekkingen niet meer wekelijks, doch om de 3 dagen en eindelijk zelfs dagelijks plaats hebben, zoodat met meer juistheid kan worden nagegaan, of sommigen ook een grootere hoeveelheid meel ontvangen, dan hun rechtens toekomt.

De voorraad meel op zich zelf is bij lange na niet toereikend en kan ons hoogstens tot half November dienen. Het is dus zaak, zoo spoedig mogelijk met het bemalen van den voorraad graan een aanvang te maken. (Welk een geluk, dat PELLETIER nog juist intijds om onze molens heeft gedacht, die thans grootendeels gereed zijn en onafgebroken, soms zelfs onder het bereik van het vijandelijk vuur, zullen malen, zoolang de brandstof daarvoor niet ontbreekt.)

Maar zouden er bovendien in de omgeving van Parijs geen hoeveelheden meel en graan, alsook andere artikelen te vinden zijn, die — ondanks de goedbedoelde bemoeienissen van DUVERNOIS en MAGNIN — nog steeds niet zijn aangekocht? En, waar zulks ongetwijfeld het geval is, zou men dan die eigenaars thans niet kunnen en moeten dwingen, hunne voorraden te algemeenen nutte af te staan? De gelegenheid daartoe wordt met den dag minder gunstig. En nu wij zien, dat de Regeering den 29sten September een decreet uitvaardigt tot requirering van alle particuliere voorraden graan en meel binnen Parijs — met uitzondering van de voorraden, welke moeten dienen tot onderhoud van het eigen gezin — vragen wij ons met eenigen angst voor de toekomst af: Waarom thans wederom een halven maatregel genomen? Waarom strekt zich dit decreet niet uit tot het *geheele* ingesloten gebied, ook buiten de stad?

Bovendien wordt er in het geheel niet gesproken van andere artikelen, die toch evenzeer noodig zijn. Wel zal de Regeering volle drie weken later, nl. den 19den October dit decreet nog aanvullen met haver en gerst, doch dan zijn we nog niet tevreden. Indien een centrale leiding had voorgezeten, die de zaak behoorlijk had overdacht, dan zou reeds lang te voren zijn overgegaan tot het in beslag nemen van de in het geheele gebied aanwezige, belangrijke voorraden van *alle* verplegingsbehoeften en had men dus tijdig met één decreet alles kunnen omvatten, terwijl nu om de zooveel weken in een afzonderlijk decreet wordt te kennen gegeven, dat men nu dit, dan weer dat, vergeten heeft.

Wat evenwel erger is, wij beginnen nu reeds — nog geen 10 dagen

na de insluiting — gebrek aan brandstoffen te krijgen; wij kunnen in het Bois de Boulogne kolenbranderijen inrichten en als grondstof het hout bezigen, afkomstig uit het opruimingsgebied, maar wat beteekent dit bij de groote massa, die wij in den komenden winter zullen noodig hebben?

Laten wij dus met de Verplegingscommissie, die nimmer en nergens maatregelen neemt, hopen, dat althans de maires in de verschillende wijken zorgvuldig waken tegen verspilling van dit kostbaar materiaal en zorgdragen voor een alleszins zuinig verbruik.

Helaas! Onze maires kunnen wel iets, doch lang niet genoeg doen. Zij kunnen wellicht een oordeelkundig stelsel van rantsoeneering bedenken en uitvoeren, doch zij kunnen geen maatregelen nemen, dat in geheel Parijs die fabrieken, waarvan het bedrijf geenerlei nut voor de belegerden afwerpt, worden stop gezet; evenmin kunnen zij decreteeren, dat Parijs des avonds en 's nachts terwille van eene verminderde gasproductie zich in het halfduister moet hullen. En toch is het zoo noodig, dat reeds nu deze en dergelijke maatregelen getroffen worden. Is het inderdaad niet beter, dat men des avonds in het duister wandelt of nog liever vroeg naar bed gaat, dan dat onze meelmolens niet meer kunnen malen en wij geen brood meer kunnen bakken?

Wel moet het een wonderbaarlijk schouwspel zijn, de Parijzenaars zich reeds om 9 uur 's avonds ter ruste te zien begeven, maar zij zouden er op den duur wel aan gewinnen. Voor het nemen van dergelijke algemeene maatregelen is echter een bevel van één leidend persoon of orgaan noodig. — Wat een verminderd gasverbruik aangaat, een dergelijk bevel zal inderdaad worden gegeven, maar veel te laat (1 November) en niet afdoende, omdat er niemand is, die vooruitziet en voor de toekomst zorgt. — Dat had onze Verplegingscommissie moeten doen; nu zij dit nalaat, kunnen wij haar gereedelijk missen.

Den 8sten October zullen de 20 maires dus de hun door de Verplegingscommissie opgelegde taak, ieder op zijn wijze, volvoeren. Veel verwachting kunnen wij er niet van hebben in de gegeven omstandigheden, maar onder de 20 systemen van verstrekking van levensmiddelen zal allicht één stelsel gevonden worden, dat ons aanbevelenswaard voorkomt of wel wij kunnen uit al die stelsels het goede tezamenvoegen en dit conglomeraat alsnog voor geheel Parijs decreteeren. Zóó is althans de hoopvolle gedachtengang der Commissie.

Onder die maires treffen wij de meest uiteenloopende personages aan; advocaten, kooplieden, journalisten, dokters, wijnslijters, geleerden (helaas niet op verplegingsgebied), een restauratiehouder, een werkman enz. Aan wien van hen zal de eerepalm worden uitgereikt voor het vinden van de beste wijze van rationneeren?

Feitelijk hebben zij zich alleen het hoofd te breken met het zoeken naar een stelsel van vleeschverstrekking; voor meel en brood toch wordt of is zoo juist eene geheel afzonderlijke regeling getroffen — onder toezicht van den Directeur der Caisse de la Boulangerie — en

andere levensmiddelen zijn zoo goed als niet meer aanwezig. Om het vleesch ter beschikking van de wijkbewoners te kunnen stellen, moet de maire dit echter vooraf in voldoende hoeveelheid uit de abattoirs ontvangen. Dáár zal dus de eerste verdeling in 20 partijen moeten plaats hebben, waartoe evenwel een opgaaf van het aantal te verplegen hoofden in elk arrondissement onmisbaar is.

Derhalve zullen wij tenslotte toch moeten overgaan tot de eens zoo versmáde buitengewone volkstelling. Wat is eenvoudiger, denkt het Ministerie, dan met die volkstelling dezelfde maires te belasten, die voor de verstrekking van het vleesch hebben te zorgen? Eenvoudig en uiterst gemakkelijk voor de Regeering, indien althans onze maires als volslagen, belangelooze ambtenaar-machines kunnen worden beschouwd en niet als feilbare menschen. Helaas, blijkt het echter, dat deze maires — of tenminste 19 van hen — geen machines, maar zeer belanghebbende stervelingen zijn, die tezamen nagenoeg 300000 hoofden meer tellen, dan inderdaad aanwezig zijn, in de hoop daardoor meer vleesch voor hunne districten te zullen erlangen. Deze goedbedoelde fraude — (want is inderdaad het hemd niet nader dan de rok?) — wordt eerst in December door RICHARD, maire in het 19e arrondissement, aan het licht gebracht. Gedurende volle 2 maanden wordt dus elken dag een hoeveelheid vleesch, toereikend voor $\frac{1}{6}$ van de bevolking, onrechtmatig verbruikt, waarmede ruim 10 dagen vleesch zijn verloren gegaan; dit zou vermoedelijk zijn voorkomen, indien de volkstelling voor geheel Parijs door *niet* belanghebbende ambtenaren onder éénhoofdige leiding ware geschied.

Dat is dus het eerste gevolg van het heerschende stelsel van decentralisatie en van het niet-optreden der Verplegingcommissie.

Intusschen, wij hebben dan nu toch eindelijk een maatstaf, zij het dan ook $\frac{1}{6}$ te hoog, en het vleesch kan dus in de abattoirs verdeeld en tegen betaling aan de arrondissementen verstrekt worden, waarmede de Regeering meent van de geheele verdere verantwoordelijkheid af te zijn.

Maar ook de maires zullen over het algemeen de hun opgelegde taak met blijmoedige zorgeloosheid dragen.

Eenigen van hen verkoopen het vleesch met een kleineren of groteren winst aan de slaggers in hun arrondissement en trekken zich verder de zaak niet al te zeer aan. „Avait de la viande qui pouvait!” zegt MORILLON. Eén maire zal zelfs, zonder daartoe in het minst gerechtigd te zijn, een vleeschmarkt openen en in strijd met de Wet marktgeldten heffen. De opbrengst wordt voor alles en nog wat gebruikt, om administratieve onkosten goed te maken, voor betaling van personeel enz. en in tenminste één wijk komt de winst, zooals CLARETIE met genoegen verneemt, ten bate van de armen. Doch in elk geval zullen de vleeschprijzen hierdoor weer stijgen.

Slechts in het 12e arrondissement, waar de koopman GRIVOT als maire fungeert, worden geen „zaken gemaakt”, doch betalen de slaggers het ontvangen vleesch tegen den grondslagprijz rechtstreeks aan

de Regeering, zonder dat zulks tot bezwaren aanleiding schijnt te geven. Hier zullen de bewoners voor hun vleesch dus ook minder behoeven te betalen, dan in de aangrenzende districten; zullen evenwel bij het ontbreken van een éénvormige contrôle de bewoners van die andere wijken hun vleesch niet trachten te betrekken uit het 12e arrondissement en zal het dan niet blijken, dat de maire GRIVOT steeds vleesch te kort komt? En zou zulks niet voorkomen zijn geworden, indien alle arrondissementen één stelsel, bij voorkeur het stelsel van GRIVOT, ware gevolgd?

Bovendien merken wij hier op, dat deze regelingen voorloopig slechts gelden voor de verstrekking van rundvleesch. Het verbruik van paarden- en ander vleesch wordt nog geheel vrij gelaten, totdat de Regeering den 11den November tot haar schrik ziet, dat op die manier voortgaande, de paarden binnen 3 weken zullen zijn verdwenen. Eerst dan worden die regelingen ook van toepassing verklaard op de verstrekking van paardenvleesch.

Wat de rationneering zelf betreft, wij hebben reeds gezien, dat sommige maires zich daar het hoofd in het geheel niet mede breken; anderen achten een hoeveelheid vleesch van 80 Gr. per hoofd boven de 16 jaar en 40 Gr. daarbeneden per dag voldoende, terwijl weer anderen 100 Gr. per hoofd boven de 12 jaar en 50 Gr. daarbeneden voorschrijven enz., welke onbillijkheden ongetwijfeld tot klachten aanleiding zullen geven.

Ook in de administratieve uitvoering en controleering treffen wij de meest uiteenlopende regelingen aan.

In het 16e arrondissement, waar de geschiedkundige HENRI MARTIN maire is, geschiedt de verstrekking op de meest regelmatige en billijke wijze. Aan elk gezin wordt een kaart verstrekt, waarop vermeld staat, op welke dagen en bij welken slager dat gezin gehouden is een bepaalde hoeveelheid vleesch voor drie dagen te betrekken. Deze verdeling is zoodanig gemaakt, dat per dag niet meer dan 150 gezinnen door één slager behoeven te worden bediend, hetgeen juist genoeg blijkt te zijn voor eene behoorlijke bediening en contrôle.

In elken winkel wordt een opzichter werkzaam gesteld, die zorgvuldig toeziet, dat niemand vleesch komt koopen, die daartoe niet volgens zijn kaart in dien winkel en op dien dag gerechtigd is en dat bovendien niet meer vleesch wordt afgegeven, dan op die kaart voor het betrokken gezin is berekend.

Ziet, wanneer een dergelijke regeling voor geheel Parijs ware vastgesteld en streng doorgevoerd, dan zou veel minder van dit kostbaar voedingsmiddel verspild zijn geworden en zou veel ontevredenheid zijn voorkomen. Aan de armen en minvermogenden, die niet in staat zijn om het vleesch te betalen, zou dan door een speciaal armencomité bons kunnen worden verstrekt, welke als betaalmiddel dienst zouden moeten doen en door den slager, na afloop van zijn dagtaak, bij zijne afrekening zouden moeten worden overgelegd.

Thans echter uit de ontevredenheid zich op allerlei wijzen. Het vleesch en de andere levensmiddelen zijn duur en honger en gebrek staan allerwege voor de deur. SARCEY klaagt, dat hij zijn whistpartijtje van af November slechts tegen een vierde van het gewone tarief kan maken, ja, dat hij in December zelfs om den Keizer zijn baard moet spelen. Hoe zal dan het arme, uitgehongerde volk niet moeten klagen, dat steeds om den Keizer zijn baard speelt! Is het geen wonder, dat het volk bij de tastbaar onbillijke behandeling in de verschillende arrondissementen hoogst wantrouwig wordt en — o.a. in de club FAVIER — zeker meent te weten, dat er nog voedsel genoeg is, zoo men het maar wil vinden, dat er nog lekkerbekken zijn, die Parijs verkocht hebben voor 10 millioen francs per hoofd en die thans smullen van 3 vleeschschotels per dag?

Iedereen is ontevreden, zelfs de arme Amerikaansche gezant WASHBURN, die meent, dat het gezantschap niet mede mag worden gerationneerd, doch minstens recht heeft op 50 K.G. vleesch per dag. (Zoo de Regeering maar wist, waar dat van daan te halen.)

Gelukkig hij, die denken kan, als de onverstoorbare VICTOR HUGO :

„Manger du cheval ou du chien,
 „Ou du rat, cela me repose,
 „Quand on l'ignore, ce n'est rien,
 „Quand on le sait, c'est peu de chose”.

Inderdaad schijnen echter levensmiddelen te worden achtergehouden, want als de nood zeer hoog is gestegen en THIERS 30 October terugkomt van zijne diplomatieke zending met een schijn van hoop op interventie der neutrale mogendheden, ziet men eensklaps voor de tot dusver leege winkelramen ham, spek en vleeschconserven tentoongesteld, zoodat de Parijzenaar reeds zegt: „Le cochon, c'est la paix!” Helaas is dit echter maar van korten duur en verdwijnen met het uitzicht op een wapenstilstand ook deze voorraden weer na eenige dagen in de kelders van speculanten.

En nu het brood! Wij zagen reeds, dat de maires zich met de verstreking daarvan niet moeilijk behoeven te maken, want dat de geheele regeling zou komen onder toezicht van den „Directeur der Caisse de la Boulangerie”.

Deze Caisse, welke reeds jaren lang bestaat, heeft in gewone tijden ten doel de broodprijzen op normaal peil te houden; wordt het graan duurder, dan keert de Caisse aan de bakkers eene zekere vergoeding uit, terwijl omgekeerd bij daling der graanprijzen de gemaakte overwinst aan haar moet worden afgedragen. Deze instelling moet dus volkomen en nauwkeurig op de hoogte zijn van de capaciteit van elke bakkerij, van de hoeveelheid meel, welke gemiddeld voor elke bakkerij noodig is enz., zoodat zij bij uitnemendheid geschikt is, om de noodige contrôle op de verstrekkingen van meel aan de bakkerijen uit te oefenen, hetgeen zij dan ook niet na zal laten.

Doch welke maatregelen denkt onze Directeur te nemen, om de verstrekking van brood uit die bakkerijen aan de bevolking te regelen? Voorloopig geene, immers elke maatregel stuit af op het wachtwoord der Regeering: „La consommation de pain ne sera pas rationnée!” — En toch is de eene of andere regeling ook hier zoo hoog noodig. Bemerken wij niet in het eind van November, dat de paarden met brood, in plaats van met de zooveel duurder fourage gevoederd worden, waarmede per week een hoeveelheid van 50000 K.G. meel aan het menschelijk verbruik wordt onttrokken? En is de vraag der gegoede klassen naar beschuit in deze dagen niet zoo groot, dat ook hiervoor belangrijke voorraden meel benoodigd zijn? Wij zouden het toegejuicht hebben, wanneer de bemiddelde burgerij vóór het beleg zichzelf met beschuit had geapproviandeerd. Toen had men de daarvoor verbruikte hoeveelheden meel nog intijds met nieuwe voorraden kunnen aanvullen, maar nu is zulks niet meer mogelijk, zoodat slechts enkele gegoeden door die beschuitbakkerij bevoordeeld worden, ten koste van het algemeen.

Deze en dergelijke mistoestanden zullen, zoodra ze bemerkt worden, door verbodsbepalingen uit den weg worden geruimd. Ook zal PELLÉTIER of onze broodcommissie, bij het voortdurend schaarscher worden van het tarwemeel, de samenstelling van het brood moeten wijzigen, en daaraan meel van rogge, gerst, rijst, haver, ja, zelfs aardappelmeel en zemelen toevoegen, zoodat het brood er zwart en onsmakelijk uitziet, met hier en daar witte plekken, met haverdoppen. — (het volk verwijt den bakkers dan ook, dat ze fijngehakt stroo door het deeg mengen) — met natte en kleverig aanvoelende klonters enz.

Maar verder kan men voorloopig niet gaan.

Waren wij echter van den beginne af aan tot rationneering overgegaan, waarschijnlijk hadden we dan op het eind van het beleg niet op dit harde, onverteerbare brood, behoeven te knagen, dat we — zooals SARCEY zuchtend opmerkt — niet eens in melk kunnen soppen, omdat er geen melk meer is te verkrijgen.

En ziet, als CLARETIE en iedereen ontevreden wordt en hongersnood en oproer voor de deur staan, moeten wij ten slotte — n.l. 18 Januari — toch tot rationneering besluiten!

Op welke wijze zal deze uitgevoerd en gecontroleerd worden? Zullen wij een en ander, evenals bij de vleeschverstrekking, aan de verschillende maires van de arrondissementen overlaten? „Geenzins!” roept verschrikt de nieuwe maire van Parijs, JULES FERRY, die dat stelsel nu reeds maanden lang met leede oogen heeft aanschouwd, „Laten wij vóór alles één systeem voor geheel Parijs volgen!”

Merkwaardiger wijze zal dus eindelijk, gedurende de laatste 10 dagen van het beleg, ondanks Regeering, Verplegingscommissie, Broodcommissie enz. een éénvormige, goed geleide en gecontroleerde regeling van broodverstrekking worden ingevoerd.

Het ration wordt gesteld op niet meer dan 300 Gr. brood per hoofd,

hetgeen waarlijk niet als een overdadige weelde kan worden beschouwd, temeer niet, waar er almede gebrek is aan vleesch en andere levensmiddelen. Maar het gaat niet anders; wij moeten nu eenmaal roeien met de riemen, die we hebben, en het met de kleine hoeveelheden graan en meel, welke ons nog resten, zoolang mogelijk zien vol te houden. Ja, indien wij eerder tot rantsoeneering hadden mogen besluiten, dan zouden wij thans nog wel 500 Gr. per hoofd hebben kunnen verstrekken, maar in de gegeven omstandigheden is zulks niet meer mogelijk.

Hoe nu echter te controleeren, dat niemand méér brood ontvangt, dan waarop hij recht heeft? Zou het niet het verstandigste zijn, wanneer wij het stelsel van vleeschverstrekking, dat ons het beste toeschijnt, overnamen? B.v. het gevolgde stelsel in het 16e arrondissement? Dat stelsel heeft zeer goed voldaan en kan zonder bezwaar ook voor de broodverstrekking worden aangewend.

Voortaan zal dus elk gezin in Parijs van een broodkaart worden voorzien, waarop staat aangegeven, in welken winkel en tot welke hoeveelheid dagelijks brood kan worden afgehaald; deze kaarten worden in de winkels door daarvoor aangewezen controleurs nagezien en afgestempeld, waarna het brood mag worden verstrekt. Het rondbrengen van brood huis aan huis is thans, terwille van een goede contrôle, geheel uitgesloten, zoodat arm en rijk gedwongen is in de bakkersqueue's te staan.

Hoe zullen wij nu evenwel de bevolking vrede kunnen doen vinden met dezen maatregel, want nog steeds zijn wij bevreesd, dat de invoering van de broodrationneering een opstand zal verwekken! Gelukkig schijnt er bij onzen maire en wijnhandelaar GRIVOT nog wijn te verkrijgen te zijn; laat ons dus bij elk ration brood een pintje (20 c.L.) van dien kostelijken drank cadeau geven. Zelfs het meest verharde en verstokte gemoed zal dan niet kunnen nalaten, op onze gezondheid te drinken, waarmede hopenlijk elke kiem van verzet zal worden bezworen.

Zooals JULES SIMON terloops opmerkt, worden voor dezen „vin au sacrifice” de beste Bordeaux- en Bourgogne-merken aangekocht, hetgeen de stad op ruim een millioen francs komt te staan.

Wat de overige levensmiddelen aangaat, deze zijn niet dan tegen buitensporig hooge prijzen te verkrijgen, hetgeen kan blijken uit onderstaand overzicht.

	Januari 1870.	Januari 1871.
1 pond boter	2,— francs.	30,— francs.
1 L. snijboonen	0,60 ”	8,— ”
1 L. wortelen.	0,60 ”	7,50 ”
1 D.L. aardappelen.	1,20 ”	35,— ”
1 kool	0,40 ”	16,— ”
1 ei	0,10 ”	5,— ”
1 kat	— ”	15,— ”
1 konijn	2,75 ”	50,— ”

	Januari 1870.	Januari 1871.
1 rat (qui avec une sauce intelligente a son mérite)	— francs.	2,— francs.
1 pond koffie	1,8 ”	2,20 ”
1 pond chocolade	1,5 ”	3,— ”
1 pond suiker	0,65 ”	0,90 ”
1 pond rijst	0,50 ”	0,80 ”

Gaf men andere jaren aan de uitverkorene van zijn hart op Nieuwjaarsdag een doos bonbons of confituren cadeau, thans schijnt men geen kostbaarder en meer passend geschenk te kunnen bedenken, dan een zak aardappelen.

En welk een sober menu prijkt op 1 Januari op de tafel der zoo verwende Jockeyclub?

Potage au pain.

1- Service.

Côte de boeuf rôti.

Poule au riz.

2- Service.

Epinards au jus.

Glace groseille et vanille.

Wanneer de leden van deze club, waartoe mannen als Baron ROTHSCHILD en WALLACE behooren, zich met dit voor hen armzalig feestmaal moeten tevreden stellen, dan moet de nood werkelijk hoog zijn gestegen en kan het ons geen verwondering baren, dat hier en daar de verzuchting wordt gehoord: „Nous en avons assez!”

D'HÉRISSEON bespeurt dezer dagen, terwijl hij hongerig door de straten rijdt, in de buurt der Halles Centrales een doordringende kaaslucht en, daar hij geld op zak heeft, gaat hij aanstonds op onderzoek uit. Helaas blijkt hem echter, dat hier geen kaas te koop is, doch dat een betrekkelijk groote hoeveelheid indertijd door de Regeering is gedeponereerd en vervolgens totaal vergeten, hetgeen wel een zuiver beeld geeft van de juiste wijze van beheer en administratie over de voorraden. De gelukkige vinder (wat wonder, dat geen andere neus hier eerder te gast ging) wordt voor zijne ontdekking beloond met een zeer beleefd schrijvens namens MAGNIN en een bon voor 10 K.G. Hollandsche kaas.

Maar het meest nijpende in dezen strengen, kouden winter is wel het gebrek aan brandstof en tal van verwenschingen worden in dit opzicht dan ook gericht tot de Regeering, die deze zoo gewichtige aangelegenheid met laakbare onverschilligheid over het hoofd heeft gezien. Het is waar, nòg kunnen onze molens malen en onze bakkers bakken, dank zij de bosschen van Boulogne en van Vincennes, maar lang zal dit niet meer kunnen duren en dan zal alles uit zijn! Moeten bovendien de huismoeders hun armzalig maal niet koken? En is het een overdreven

eisch, dat in elk huisgezin althans één vertrek bij deze felle koude verwarmd wordt? In enkele arrondissementen wordt aan de bevolking, op vertoon van de kaart, waarop vleesch kan worden ontvangen, 1 H.L. houtskool, afkomstig uit het Bois de Boulogne, per gezin verstrekt tegen betaling van 1 franc.

Te beginnen met 1 November — niet eerder — zal verder in elk particulier huis het gasverbruik tot op de helft moeten worden teruggebracht ter besparing van brandstof; de openbare straatverlichting blijft echter geheel intact, zoodat deze maatregel niet veel kan uithalen; immers hoeveel particulieren zullen niet, ondanks de strenge bedreigingen, het bevel overschrijden en meer gas verbruiken, dan geoorloofd is, terwijl juist op het *openbaar* verbruik een goede contrôle mogelijk is!

Men zal werkelijk tot meer radicale maatregelen moeten overgaan en den 30sten November wordt dan ook het geheele gasbedrijf stopgezet en wordt Parijs weer, als van ouds, door olie- en petroleumlantaarns verlicht.

Veel kan het echter niet baten, en eind December is alle steenkool en cokes reeds verdwenen, zoodat men van nu af aan alleen op hout stoken is aangewezen.

En welk hout! MORILLON zegt: „La scie y entrain comme dans du beurre; mais, impossible de l'allumer”. Het doornatte, verrotte hout veroorzaakt slechts een ondraaglijke rook.

Geen wonder, dat bij al deze ontberingen de menschen sterven als ratten; in de laatste week van December wijst het sterftecijfer een verlies aan van 3280 zielen, dat is ongeveer 550 meer dan in de 2 voorafgaande weken.

Neen, werkelijk, het gaat niet langer en als den 19den Januari onze laatste, groote en nuttelooze uitval jammerlijk mislukt, als den 22sten Januari het volk in de voorsteden opstaat en onder aanvoering van DEURE en FLOURENS op het stadhuis aanrukt, als PELLETIER tegelijkertijd de Regeering influistert, dat er nog maar voor enkele dagen graan en meel is, dan zegt ook het Gouvernement „Nous en avons assez!” en wordt besloten tot de capitulatie, welke na eenige onderhandelingen den 28sten Januari een voldongen feit wordt.

IX.

Zoo is dan het pleit beslecht en Parijs, na eene insluiting van meer dan 4 maanden gevallen, hoofdzakelijk wegens gebrek aan de allernoodigste verplegingsmiddelen. De stadsmagazijnen zijn, zooals de tabellen van MORILLON ons aantonen, zoo goed als geheel ledig, brandstoffen zijn niet meer aanwezig, in verband waarmede weldra alle bedrijf — ook het maal- en bakkersbedrijf — moet stilstaan.

Het is zelfs verwonderlijk, dat Parijs in deze hoogst ongunstige omstandigheden, gepaard aan een veelhoofdige, vrijwel onoordeelkundige beheer der voorraden, het nog zoo lang heeft kunnen uithouden. —

„Si la population de Paris a pu vivre”, zegt de MOLINARI in de Revue des deux Mondes van 1871, „ce n'est pas parce que l'Administration s'est „mêlée de la nourrir, c'est qu'o i q u e elle s'en soit mêlée”.

Een harde uitspraak, welke echter — ofschoon overdreven — niet geheel en al onverdiend is.

En wij? Zullen wij in de toekomst wanneer wij onverhoopt een dergelijken toestand, hetzij te Parijs, hetzij elders, onder de oogen moeten zien, zullen wij het dan zooveel beter maken? Of zal de geschiedschrijver later ook niet over onze werkzaamheden de handen in elkaar slaan en zich verbaasd afvragen: „Hoe is het in 's hemels naam mogelijk?”

In elk geval zijn wij tegenover het Parijs van 1870 in zoover in het voordeel, dat wij ons kunnen hoeden voor de fouten, welke daar in de praktijk aan het licht zijn gekomen. Eén beginsel moet ons daarbij helder voor oogen staan, n.l. dat er op verplegingsgebied volkomen orde en regelmaat moet heerschen. Dit beginsel vasthoudend is elk stelsel, dat zelfbewust en krachtig wordt doorgevoerd, goed.

Daartoe is het echter noodig, dat wij reeds te voren de taak, welke ons in geval van oorlog wacht, behoorlijk kunnen overzien en voorbereiden. Men benoeme dus reeds in vreedstijd eene commissie van deskundigen, aan wie in tijd van oorlog de verpleging van het eventueel in te sluiten gebied zal worden opgedragen en stelle deze Commissie, terwille van eene krachtige, éénhoofdige leiding, rechtstreeks onder het in oorlogstijd ter plaatse geldend allerhoogste gezag, dus onder den militairen commandant van dat gebied.

In het algemeen zal zij eene tweeledige werkkring te vervullen hebben, n.l. de approviandeering vóór de insluiting en de bevordering van een oordeelkundig en allerzuinigst verbruik der voorraden tijdens het beleg.

De meest afdoende, ja eigenlijk de eenig juiste wijze van approviandeering bestaat in het reeds in vreedstijd opleggen van den voorraad, welken men voor de verpleging van bezetting en bevolking gedurende het aangenomen tijdperk van insluiting meent noodig te hebben. Natuurlijk zal die opslag zich slechts kunnen beperken tot die artikelen, welke zich gedurende eenigen tijd, zonder kans op bederf, laten bewaren, maar niettemin blijft eene periodieke verwisseling dier voorraden noodzakelijk. Het spreekt vanzelf, dat de kosten voor eerste aanschaffing, voor het bouwen of huren van opslagplaatsen, voor toezicht enz. enz. enorm hoog zullen zijn, maar men verkrijgt daarvoor dan ook de absolute zekerheid, dat men bij het onverwacht uitbreken van een oorlog gereed is.

Minder aanbevelenswaard komt het ons voor, een oogenschijnlijk goedkoopere weg in te slaan, door particuliere handelaren of fabrikanten in of nabij het insluitingsgebied contractueel — tegen betaling van een jaarlijksche premie — te verplichten, te allen tijde een bepaal-

de hoeveelheid verplegingsartikelen ter beschikking van den Staat te houden en deze hoeveelheid in geval van oorlog tegen een vooraf bepaalden prijs over te nemen. Immers, al mogen die handelaren en fabrikanten in vurige geestdrift voor het vaderland ontstoken zijn, hun boeken en hun zaak eischen, dat er voor alles winst worde gemaakt, welke winst het Rijk dus moet betalen. Bovendien is de zekerheid, dat de voorraden op het gewilde oogenblik aanwezig zullen zijn, niettegenstaande alle contrôle, nimmer zoo groot, als in het eerste geval, waarbij de Regeering die voorraden in eigen beheer heeft of in handen weet van een door haar aan te wijzen of op te richten, groote, belangelooze corporatie.

De artikelen, welke men wegens geldgebrek of om andere redenen niet of in niet voldoende hoeveelheid in vreedstijd kan opslaan, moeten dus kort voor het uitbreken van of tijdens den oorlog worden aangekocht. Een der moeilijkste zaken daarbij is wel het tijdstip uit te kiezen, waarop met de aankopen een aanvang zal worden gemaakt; begint men te vroeg, dan loopt men gevaar, dat de oorlog daardoor wordt geprovoceerd, wacht men daarentegen te lang, dan zullen groote hoeveelheden reeds door anderen zijn opgekocht en buiten het land gebracht, terwijl alsdan op aanvoer van buiten niet meer mag worden gerekend.

Heeft men eenmaal het tijdstip gekozen, dan late men de aanschaffingen doen door enkele, terzake kundige commissonnairs, die daartoe reeds in vreedstijd een bepaald omschreven opdracht moeten ontvangen en die hun aankopen, ieder in een eigen rayon, verrichten, zoodat zij bij de uitvoering niet met elkaâr in botsing kunnen komen.

Die voorraden moeten bij aankomst in het approviandeeringsgebied zoo snel mogelijk worden geborgen in daartoe te voren aangewezen opslagplaatsen. Deze dienst, welke een vlot, doch bovenal regelmatig beloop moet hebben, vereischt eene uiterst zorgvuldige voorbereiding in vreedstijd, zoodat men bij het intreden van den oorlogstoestand onmiddellijk weet, over welke opslagruimte men de beschikking heeft en men bovendien rekenen kan op een te voren geïnstrueerd en op elk gewild oogenblik aanwezig personeel.

Voorts moet de Commissie het aankopen en binnenbrengen van verplegingsmiddelen door particulieren zooveel mogelijk helpen bevorderen, daar deze middelen krachtig mede kunnen werken tot het verhoogen van het uithoudingsvermogen der bevolking; dit doel kan zij bereiken door het doen uitvaardigen van proclamatie's aan de bevolking, door het uitlokken van faciliteiten bij het binnenbrengen enz., terwijl omgekeerd de uitvoer voor zoover deze vóór de afkondiging van den staat van beleg niet kan worden verboden, zooveel mogelijk zal moeten worden belemmerd en voorkomen.

Het tweede gedeelte van de taak der Commissie, n.l. het bevorderen

van een spaarzaam verbruik der voorraden door de bevolking, zal in het algemeen eerst aanvangen, wanneer het beleg intreedt en de approviandeering dus verder niet meer mogelijk is. De bevolking zal dan nog enkele dagen — wellicht een week of langer — kunnen leven van den in de winkels aanwezigen verbruiksvoorraad, zoodat niet dadelijk bijzondere maatregelen behoeven te worden genomen.

Om evenwel het buitensporig opjagen van prijzen te voorkomen, zal de Commissie goed doen met in de verschillende wijken zelf enkele winkels te openen, waarin de verplegingsartikelen uit den approviandeeringsvoorraad tegen een maximumprijs te verkrijgen zijn.

In dien tusschentijd zal de Commissie zich door eene buitengewone volkstelling op de hoogte stellen van den stand der bevolking in het uitsluitingsgebied. Deze volkstelling vóór de eigenijke insluiting te houden, zou geen nut hebben, omdat de groote trek van personen zoodanig naar als uit dat gebied eerst met het intreden van het beleg een einde neemt, zoodat eerst dan een juist bevolkingscijfer kan worden verkregen. Maar dan mag er ook geen oogenblik langer mee gedraald worden, opdat de Commissie haar rationneeringsstelsel kan doen invoeren, alvorens de winkelvoorraden geheel zijn uitgeput.

Bij eene zorgvuldige voorbereiding in vreedetijd kan die volkstelling binnen enkele dagen zijn afgelopen, waarna de Commissie een te voren ontworpen stelsel van rantsoeneering zoo spoedig mogelijk zal doen invoeren.

Ten einde daarbij eene regelmatige verstrekking te bevorderen en toe te kunnen zien, dat niemand meer ontvangt, dan hem volgens het rantsoenstelsel toekomt, ware b.v. als volgt te werk te gaan.

Het ingesloten gebied wordt verdeeld in een bepaald aantal wijken; in elke wijk worden, onder toezicht der Commissie, eenige winkels geopend, waarin de hoofdvoedingsmiddelen en brand- en lichtstoffen uit den approviandeeringsvoorraad verkrijgbaar worden gesteld. De particuliere winkels zijn tegen dit tijdstip totaal uitverkocht en kunnen hunne voorraden nergens meer aanvullen, zoodat de winkels der Commissie van zelf het monopolie krijgen.

Aan elk gezin wordt een kaart uitgereikt, waarop vermeld staat in welken winkel en tot welke hoeveelheden op een bepaalden dag verplegingsartikelen te verkrijgen zijn. Alvorens de koopwaren af te leveren, wordt de kaart in den winkel vergeleken met een contrôlelijst en afgestempeld, zoodat nauwkeurig kan worden nagegaan, dat niemand meer ontvangt, dan waarop hij recht heeft en dat elke winkel slechts die gezinnen bedient, welke op de contrôlelijst zijn vermeld.

De aflevering der goederen geschiedt tegen betaling of — voor minvermogensden — tegen overlegging van door eene speciale armencommissie bij de kaart te verstrekken bons.

De taak der Commissie bevat echter nog veel andere, bijzondere aangelegenheden, als: het verzorgen van den veestapel (waaronder begrepen eene spaarzame, oordeelkundige verstrekking van fourage en

veevoeder), het houden van toezicht op den fabrieksarbeid (zoowel terwille van een zuinig brandstoffenverbruik, als met het oog op den voorraad te verwerken grondstoffen, het voor zooveel mogelijk beperken van het electricisch bedrijf en van het openbaar gasverbruik enz. Het zou ons echter te ver voeren, indien wij al die zaken zouden willen aanstippen, terwijl wij bovendien toch niet volledig kunnen zijn, aangezien er zich altijd bijzondere moeilijkheden zullen opdoen, welke te voren niet konden worden vermoed of overzien.

De hoofdzaak is echter, dat wij niet geheel onvoorbereid zijn, wanneer ernstige tijden moeten worden doorleefd, doch dat wij alsdan een leiddraad hebben, volgens hetwelk wij zullen trachten den veelomvattenden arbeid zoo ordelijk en volledig mogelijk te volbrengen.

Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.

Amerika (Vereenigde Staten v. Noord-): Vergelijkende proeven met mitrailleurs, M. Woch., No. 93. Verkorte geweren voor de cavalerie, M. Woch., No. 95.

België: Tentstrooken als lichaamsbedekking, M. Woch., No. 92. Legermanoeuvres 1914. Opname in de „école de pupilles de l'armée”, M. Woch., No. 96.

Denemarken: Oppercommando der vesting Kopenhagen. Invoering van karabijnen voor de veld-artillerie. Draagbare mitrailleur, M. Woch., No. 97.

Engeland: Klachten over gebrekkige uitrusting van het Engelsch-Indische leger, M. Woch., No. 94. De generale staf, M. Woch., No. 95. De legersterkte, M. Woch., No. 97.

Frankrijk: Bevoegdheid van den onderstaatssecretaris bij het ministerie van oorlog. Gebruik van overtollige marine-manschappen in oorlogstijd, M. Woch., No. 92. Uitrusting der cavalerie-divisiën met een bijzonder soort vuurmond. Aflossing der officieren in de grensgarnizoenen. Getal der aspiranten voor de verschillende militaire scholen. Inenting tegen typhus, M. Woch., No. 93. Nieuwe kleeding, M. Woch., No. 94. Proeven met draagbare tentuitrusting, M. Woch., No. 95. Verplegingsoefening. Aflossing der genietroepen in Marokko. Groote cavaleriemanoevres. Aantal deserteurs, M. Woch., No. 96. Luchtvaarttroepen in Frankrijk, M. Woch., No. 99. De analphabeten in het leger, M. Woch., No. 100.

Griekenland: Aankoop van paarden. Maatregelen met 't oog op oorlogsgevaar, M. Woch., No. 92. Leger- en marinebegrooting, M. Woch., No. 95.

Italië: De opperste rijksverdedigingscommissie en de legerraad. Oprichting van onderofficiersopleidingsscholen. Luchtvaart- en seindienst aan de kust. Inrichting der hospitaaltreinen van het roode kruis, Streffl., Mei. Duur der detachering in Lybië. ALBERTO POLLIO, M. Woch., No. 92. Reorganisatie der luchtvaart, M. Woch., No. 93. De nieuwe chef

van den generalen staf. Onderscheidingsteeken voor militaire boodschappers. Luchtvaart, M. Woch., No. 100.

Rumenië: Nationaal rijconcours in Boekarest, M. Woch., No. 92.

Rusland: De vloot in 1913, Streffl., Mei.

Turkije: Bevestigingen van Tsjataldsja en Boclair, M. Woch., No. 97.

Zweden: Herfstoefeningen in 1914. Olympische spelen in Berlijn in 1916, M. Woch., No. 95.